

PS: I Love You

Den romantiske kjærlighetens betydning for parforholdet, sett opp mot andre behov og idealer

Vibeke Fougner Aunan
Diakonhjemmet Høgskole

Masteroppgave
Master i Familieterapi og systemisk praksis

Veileder: Anne Kyong Sook Øfsti

Antall ord: 23429
Dato: 29. mai 2015

Sammendrag

Denne masteroppgaven belyser hvordan fire par benytter seg av diskursene i samfunnet for å forstå og forklare eget parforhold. Studien tar for seg parforholdet i dagens norske samfunn og viser til teori om parforholdet basert på romantisk kjærlighet og til dagens rådende diskurser om parforhold og kjærlighet.

Problemstillingen som blir belyst er:

”Den romantiske kjærlighetens betydning for parforholdet, sett opp mot andre behov og idealer.”

Det er benyttet kvalitativ metode med intervju av fire ulike par. Intervjuene har blitt gjort parvis og i deres egne hjem.

Som metode for analysen er Foucaults diskursanalyse benyttet. Analysen viser hvordan parene er påvirket av, og benytter seg av, de tilgjengelige diskursene når de posisjonerer seg i forhold til diskursene. Posisjoneringen blir sett opp mot tidligere forskning og teori.

Det er også belyst hvordan de ulike forutsetningene informantene har trukket frem, kan vektes og brukes i parterapi i praksis.

Konklusjonen er at par forstår og definerer sin egen kjærlighet på ulike måter, og at dette er utgangspunktet for deres følelsemessige forankring og eget forhold.

Ikke minst trekkes det bevisste valget om parforholdets varighet frem, som en vesentlig del av forklaringen og begrunnelsen. For å sitere en av mine informanter:

”Det er jo to grunnleggende ting, det ene er at man må være glad i hverandre, og det andre er å ville det, for man trenger viljen og.”

Forord

Når jeg sitter her, gravid i niende måned med nettopp påbegynt permisjon, kan jeg ikke være annet enn glad for at oppgaven er ferdig og kan leveres.

Proessen med masteroppgaven har vært svært lærerik, og jeg har fått en god opplevelse av teoriens nytteverdi. Samtidig har jeg hatt gleden av å finne frem til vinklinger og sitater i øvrig fag- og skjønnlitteratur, og dette har vist meg hvor viktig mange mener oppgavens hovedtema er.

Først av alt vil jeg takke min veileder Anne Øfsti, som har vært forbilledlig tilgjengelig, positiv og konstruktiv gjennom hele prosessen. Det er selvfølgelig ikke tilfeldig at hennes forskningsarbeid har vært en viktig kilde til inspirasjon og forståelse.

Takk også til informantene, som delte villig av sine personlige og private tanker og refleksjoner rundt temaet parforhold.

Mine foreldre har også bidratt i diskusjoner jeg har reist – som så ofte tidligere.

Takk også til min egen store kjærlighet Petter, min kjæreste og ektemann. Han har inspirert meg til å gjennomføre studiet – og selvfølgelig bidratt praktisk, ikke minst med å passe vår lille ettåring, Amalie.

Østerås 15. mai 2015

Vibeke Fougner Aunan

1	INNLEDNING	7
1.1	Parforholdet i et samfunnsperspektiv - statistikk	9
1.2	Diskurser om parforhold	11
1.3	Utdypning av problemstilling	11
1.4	Oppgavens oppbygning	12
2	TEORI	13
2.1	Parforholdet i utvikling	13
2.2	Om parforholdet og varighet	14
2.2.1	Nyere forskning om parrelasjonen – kvalitet / stabilitet	16
2.3	Diskurser om kjærlighet	17
2.3.1	Den romantiske diskurs	18
2.3.2	Det rene forhold	18
2.3.3	Kjernefamiliediskursen	19
2.4	Tilknytningsteori	20
3	METODE	22
3.1	Kvalitativ metode	23
3.1.1	Hermeneutisk meningsfortolkning	23
3.1.2	Reliabilitet og validitet i kvalitativ forskning	24
3.2	Sosialkonstruksjonisme	24
3.3	Datainnsamling	25
3.3.1	Rekruttering og utvalg av informanter	26
3.3.2	Intervjuet med informantene og transkribering	27
3.3.3	Selvrefleksivitet	28
3.4	Etiske refleksjoner	29
3.5	Ståsted og forforståelse	30
3.6	Diskurser og diskursanalyse	31
3.7	Foucaults diskursanalyse	32
4	ANALYSE OG FUNN	36
4.1	Den romantiske kjærligheten	36
4.2	Soulmates	41

4.3	Kommunikasjon	42
4.4	Betingelsene	44
4.5	Selvrealisering	48
4.6	Vennskap	50
4.7	Forpliktelsen	53
4.8	Redebygging	56
4.9	Brudd på forventninger	58
5	DRØFTING	62
6	AVSLUTNING	68
	LITTERATURLISTE	70
	VEDLEGG 1: INFORMASJON TIL INFORMANTENE	73
	VEDLEGG 2. SAMTYKKEERKLÆRING	75
	VEDLEGG 3. INTERVJUGUIDE	76
	VEDLEGG 4. SVAR PÅ SØKNAD FRA NSD	78
	VEDLEGG 5. BEKREFTELSE PÅ ENDRING FRA NSD	80

Kjærlighetens høysang

Kapittel 13 i *Paulus' første brev til korinterne*

Kjærligheten er tålmodig, kjærligheten er velvillig, den misunner ikke, skryter ikke, er ikke hovmodig.

Kjærligheten krenker ikke, søker ikke sitt eget, er ikke oppfarende og gjemmer ikke på det onde.

Den gleder seg ikke over urett, men har sin glede i sannheten.

Kjærligheten utholder alt, tror alt, håper alt, tåler alt.

Kjærligheten tar aldri slutt. Profetgavene skal bli borte, tungene skal tie og kunnskapen forgå. For vi forstår stykkevis og taler profetisk stykkevis.

Men når det fullkomne kommer, skal det som er stykkevis, ta slutt.

Da jeg var barn, talte jeg som et barn, tenkte jeg som et barn, forsto jeg som et barn.

Men da jeg ble voksen, la jeg av det barnslige.

Nå ser vi i et speil, i en gåte, da skal vi se ansikt til ansikt.

Nå forstår jeg stykkevis, da skal jeg erkjenne fullt ut, slik Gud kjenner meg fullt ut.

Så blir de stående, disse tre: tro, håp og kjærlighet.

Men størst blant dem er kjærligheten.

(1.Korinterbrev 13,4-13)

1 Innledning

Både lærde og terapeuter har i århundrer forsøkt å definere og forstå kjærligheten i parforhold. For noen nøkterne observatører er den en gjensidig fordelaktig allianse basert på bytte av gunst, en gi- og ta-handel. Andre, som er mer historisk rettet, ser den som en sentimental skikk, mens biologer og antropologer ser den som en strategi for å sikre overføring av gener og oppfostring av avkom. For folk flest er kjærligheten imidlertid en mystisk, flyktig følelse som lar seg beskrive, men ikke definere (Johnson 2012).

Granrusten (1996) beskriver hvordan kjærligheten innebærer ulike faser. Den første fasen, forelskelsen, representerer lidenskapen; det ukjente og spennende. For at forholdet skal kunne fortsette, er det to muligheter; lidenskapen kan vekkes på nytt om paret får nye impulser, eller det kan vokse frem en ny kjærlighetsfase gjennom samvær og tid. Denne fasen kan beskrives som et varig vennskap i kjærlighetsforholdet. Forelskelsen står ikke i motsetning til den nye kjærlighetsfasen. En kombinasjon av de to kan kalles romantisk kjærlighet, og er vel den kjærligheten folk flest snakker om - og tenker på - som kjærlighet (Ibid).

Av de mange temaene jeg kunne valgt i min masteroppgave, bestemte jeg meg tidlig for å fordype meg i temaet parforhold. Min tanke var at jeg for å kunne praktisere familieterapi og parterapi var nødt til å vite mer om hva par tenker om kjærlighet, utvide min forståelse av parrelasjoner og reflektere rundt mine egne holdninger og mine egne diskurser med tanke på temaet. Hvordan jeg vil forstå par jeg møter i terapissammenheng, vil henge sammen med hvordan jeg selv tenker om kjærlighet, samliv og de ulike utfordringene og problemene man kan og vil møte i en parrelasjon.

Kjærlighet kan ikke studeres uavhengig av de verdiene, kunnskapene og de personlige erfaringene jeg som forsker har. Den forståelsen vi har av kjærlighet er preget av den kulturelle bakgrunnen vår, og erfaringene våre har betydning for de kulturelle og sosiale sammenhengene vi er en del av. Når så personlige temaer behandles er forskeren både en aktiv lytter i forhold til informantenes fortellinger, og en deltaker som går inn i feltet med sin egen erfaringsbakgrunn (Thagaard 2005). Ved å intervju fire par ønsket jeg å øke min kunnskap om kjærlighet og parforhold. Jeg ville undersøke hvordan et lite utvalg par tenker på sin relasjon og sitt forhold, hvordan de snakker om følelser og kjærlighet og få erfaring med hvordan det er å stille personlige spørsmål om et så privat tema.

De strukturelle rammene for kjærlighet i parforhold er under kontinuerlig endring. Tradisjoner svekkes og nye samlivsmønstre etableres. Statistikken forteller om oppløsning av ekteskap,

etablering av nye relasjoner og seriemonogami. Karakteristisk for dagens samliv er at både kvinnen og mannen er yrkesaktive. Presset om å prestere på mange arenaer er sterkt, tidsmarginene er knappe og det kan bli lite tid til å prioritere kjærligheten (Thagaard 2005).

På 2000-tallet er kjærlighetsforholdet på godt og vondt det sentrale følelsesmessige forholdet i de fleste menneskers liv (Johnson 2012). Mennesker søker mot andre mennesker, og ofte mot en livspartner. Å leve i par er en sosial konstruksjon som har vært normen i hele den historiske tid i vår del av verden. Samfunnet vårt bygger på at mennesker søker sammen to og to, og at mange danner familier og får barn. Samfunnet er i stor grad lagt til rette for at det skal være attraktivt å leve i parforhold. De som lever alene, enten av eget valg eller ufrivillig, kan oppleve det som å stå utenfor viktige deler av felleskapet, både sosialt og mer generelt i samfunnet. Det er lett å føle seg alene i en hverdag der omgivelsene er så sterkt preget av parforhold.

Innen parterapifeltet er det flere som har skrevet om kjærlighet. Hårtveit (2005) løfter frem hvordan vi mennesker søker etter å være en del av noe større, og at vi få steder lykkes mer enn i parforholdet.

Det moderne parforholdet konstrueres med hjertet, med følelsene i sentrum. Forholdet skal ideelt sett ikke primært være forankret i økonomi eller andre sosiale eller religiøse parametre, men hovedsakelig være basert på at de riktige følelsene er til stede. Det er evalueringen av den emosjonelle uttellingen for hver enkelt som avgjør om et etablert forhold skal fortsette (Hårtveit og Jensen 2004).

En viktig del av min oppgave er å samle informasjon om hvordan informantene forstår parforholdet, og hva de opplever som viktige elementer for å opprettholde og beskytte følelsene mellom partnerne.

I dagens samfunn i Norge og andre vestlige land, står kjærligheten sterkt når vi skal velge en livspartner. Dette i motsetning til store deler av verden, der ekteskapet i større grad er arrangert og mer er preget av en økonomisk og praktisk avtale. Mine informanter er alle i sitt parforhold etter eget ønske, og har etablert forholdene med basis i det vi til daglig gjerne kaller ”vestlige verdier”.

Parforhold i vår tid er i utgangspunktet basert på at følelsene våre - som er både sårbare, varierende og uforutsigbare - skal være fundamentet for parforholdet. Samtidig er det

åpenbart at andre elementer enn rene følelser spiller viktige roller når det gjelder forholdets varighet.

Individualisering er et grunnleggende trekk ved det moderne samfunnet. Man skaper sitt eget liv på et friere grunnlag enn før, og tradisjoner står svakere enn de har gjort tidligere. Friheten vi har begrenses av de føringene som ligger i kulturelle verdier og strukturelle forhold. Vi ønsker både friheten til å velge, og den tryggheten som en forankring i etablerte strukturer gir. Kulturelle forestillinger om kjærlighet representerer en ramme for den enkeltes valg.

Romantiske og rasjonelle perspektiver fremhever betydningen av både de følelsesmessige og de fornuftbaserte sidene ved valg av partner (Thagaard 2005).

Anne Øfsti (2010) skriver i boken *Parterapi. Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid* at utfordringer i parforhold oppstår for eksempel når de to partene opplever forholdets kvalitet som forskjellig. Den ene savner noe i forholdet, mens den andre er fornøyd med tingenes tilstand. Kjærligheten er et av de hyppigste temaene når par oppsøker terapi. Andre temaer som er bakgrunn for at par oppsøker hjelp, er ofte bundet til emner som utroskap, seksualitet og hverdagslige utfordringer.

1.1 Parforholdet i et samfunnsperspektiv - statistikk

For å forsøke å skape et bilde av dagens parrelasjoner er det naturlig å gå til statistikken. Den gir en oversikt over viktige kvantitative trekk ved samfunnets tilstand; så også på denne oppgavens område.

Sosiologen Liv Johanne Syltevik (2005) påpeker at offentlig statistikk har mangler vedrørende temaet fordi utviklingen av samlivsformer har gått for fort for statistikerne. Kategorier som ”ugift” eller ”født utenfor ekteskap” har mistet sin betydning, mens nye kategorier ennå ikke er på plass.

Den familietyper som har hatt størst økning de senere årene er samboere. Mens samboerskap var svært uvanlig, og ekteskap den dominerende samlivsformen til slutten av 1970 tallet, har denne samlivsformen siden da vært i sterk økning. I dag er samboerskap som samlivsform allment utbredt i alle sosiale lag av befolkningen. Samboerskap før ekteskap har gått fra å være minoritetsatferd, til å bli majoritetsatferd. Holdningene til samboerskap har endret seg, og det er blitt en akseptert samlivsform. Ekteskap er fortsatt den mest utbredte samlivsformen, men hvert fjerde par med barn er nå samboerpar. Samboerskap er mest vanlig blant unge voksne (Syltevik 2005).

Blant personer mellom 16 og 79 år lever 67 prosent i samliv. Ett av fire par er samboere, mens tre av fire er gift. I befolkningen i Norge som helhet er samboerandelen på 18 prosent, mens gifte utgjør 49 prosent. Andelen samboere i forhold til gifte har økt gradvis (Statistisk sentralbyrå 2014).

Tendensen til at par ikke nødvendigvis gifter seg, tolkes på ulike måter. Mens noen tolker det dithen at kjernefamilien er i oppløsning, har andre vært opptatt av at forskjellen mellom samboerskap og ekteskap ikke må overdrives. Samboerskap kan være et naturlig steg på veien mot ekteskap, mens noen par av ulike grunner ikke ønsker å inngå ekteskap (Syltevik 2005).

Utviklingstrekkene i parrelasjonen som har fått stor oppmerksomhet, er økningen i separasjoner og samlivsbrudd. Fra 1960-tallet har vi sett en nesten kontinuerlig økning i skilsmissetallene. Samlivsbruddene i samboerskap vet vi mindre om fordi de ikke registreres. Den forskningen som er gjort viser imidlertid at bruddrisikoen i samboerskap er høyere enn i ekteskap. Dette gjelder også samboere som har barn sammen, selv om disse forholdene er mer stabile enn samboerskap uten barn (Syltevik 2005). Tallet på skilsmisser og separasjoner har imidlertid gått noe ned de siste årene. Fra 2005 har nedgangen i antall skilsmisser vært på 12 prosent. I 2013 ble det i Norge oppløst 200 færre ekteskap ved skilsmisse, og det ble tatt ut 200 færre separasjoner enn i 2012 (Statistisk sentralbyrå 2014).

I 2013 ble det i Norge inngått 23 400 ekteskap, 10 900 par tok ut separasjon og 9 700 par ble skilt. For de som skilte seg i 2013, hadde ekteskapet i gjennomsnitt vart i 12,9 år. Ut fra skilsmissemønsteret i 2013 er det beregnet at 39,8 prosent av alle inngåtte ekteskap vil ende i skilsmisse dersom mønsteret holder seg. Dette er den laveste estimerte oppløsningsprosenten siden 1989 (Statistisk sentralbyrå 2014).

Det ble inngått 252 ekteskap mellom par av samme kjønn i 2013; 90 mannlige par og 162 kvinnelige par. 76 ektepar av samme kjønn ble separert, og 56 ektepar av samme kjønn ble skilt i 2013 (Statistisk sentralbyrå 2014).

Flest ekteskap oppløses fortsatt ved at ektefellen dør. Ved starten av 1950-tallet var andelen oppløste ekteskap ved død 84 prosent, mens bare 16 prosent ble oppløst ved skilsmisse. Etter den tiden har skilsmisseandelen økt, og i 2004 var andelen oppløste ekteskap ved skilsmisse 43 prosent. Fra da av har denne andelen gått litt ned, til 40 prosent. Før 1978 var det inngått flere ekteskap enn det ble oppløst. Fra og med 1978 har tallet på oppløste ekteskap vært

høyere enn tallet på giftermål. Etter 2007 har det vært nesten like mange inngåtte som oppløste ekteskap (Statistisk sentralbyrå 2014).

1.2 Diskurser om parforhold

Når man nærmest tar som en selvfølge at alle par som lever sammen har et kjærlighetsforhold, har vi identifisert en diskurs. En diskurs er en språklig konstruksjon som blir tatt for gitt.

Davies og Harré (i Øfsti 2010:18) definerer diskurs slik: Hvem vi er og hvordan vi oppfatter verden og oss selv, avhenger av omstendighetene vi befinner oss i, og de diskurser som er tilgjengelig i settingene vi befinner oss i. Definisjonen får konsekvenser fordi den sier vi føler og handler ut i fra diskurser. Diskurs kan enkelt forklares som en bestemt måte å snakke om og forstå verden på. Og mer spisset; hvem vi er og hvordan vi oppfatter verden og oss selv, avhenger av omstendighetene vi befinner oss i (Ibid).

Denne oppgaven handler om hvilke diskurser jeg finner i intervjuene med mine informanter. I diskursanalysen vil jeg vise hvordan informantenes diskurser fører til handlingsrom som utvides og begrenses.

Mening blir skapt - og legitimeres - ved gjentakende sitering, og slik opprettholdes mening i ulike språkfelleskap. Idéene og talemåtene fremstår som naturlige og selvfølgelige, og vi får sannheter etablert i språket. Oppfatninger og meninger om kjærlighet former informantenes tanker og handlinger fordi de er samfunnets idealer om hvordan det er riktig å leve, føle og elske. Bruddene på disse idéene vil skape ubehag (Øfsti 2010).

Dagens rådende diskurs sier at går man inn i et parforhold, så er man forelsket. Prinsippet om at den enkelte velger selv, står sterkt. Tanken om at man ikke selv velger sin partner, bryter med individualismens prinsipper. Symmetri er et mål i dagens vestlige parforhold.

1.3 Utdypning av problemstilling

Problemstillingen jeg har valgt er: *Den romantiske kjærlighetens betydning for parforholdet, sett opp mot andre behov og idealer.*

Hva snakkes frem som grunnleggende for parforholdet – og hvilke diskurser om forhold og kjærlighet vektlegges? Hvor viktige er de følelsesmessige dimensjonene i parforholdet, og hvordan står disse i forhold til andre faktorer som kulturelle normer og andre samfunnsmessige forhold?

Det jeg vil drøfte er hvordan man som terapeut kan forstå de følelsesmessige aspektene, sett opp mot de andre forventningene og forestillingene vi har med oss inn i parforholdet. Videre ønsker jeg å kunne uttrykke noe om hvordan man kan vektlegge de ulike aspektene.

1.4 Oppgavens oppbygning

I oppgavens første kapittel vil jeg til innledning belyse kjærlighetsbegrepet, og ønsker også å vise parforholdet i et samfunnsperspektiv. Diskursbegrepet blir introdusert og oppgavens problemstilling presentert.

I teorikapittelet vil jeg gjennomgå oppgavens teoretiske grunnlag, hvordan parforholdet har endret seg i det norske samfunnet og vise til teori om kjærlighet og varighet. Deretter vil jeg presentere hvilke diskurser om parforholdet som blir vesentlige i analysen.

Metodekapittelet vil beskrive prosessen med intervjuene av informantene og føre leseren inn i diskursanalysen, som er min valgte metode. Leseren vil få en innføring i oppgavens vitenskapsteoretiske ståsted.

I kapittel fire beskrives den faktiske analysen og de funn som ble gjort i intervjuene, og jeg vil vise hvordan informantene styres og bruker diskursene når de snakker om sitt parforhold.

Kapittel fem oppsummerer oppgavens funn, og jeg vil også drøfte hvordan funnene kan ha noe å si for parterapi i praksis.

2 Teori

Forståelsen av det romantiske parforholdet, hvor det følelsesmessige grunnlaget legitimerer samlivet, er preget av forventninger til at kjærligheten også innebærer et nært og intimt felleskap (Thagaard 2005:39).

Ordet kjærlighet brukes med den største selvfølgelighet, og betydningen og hva som legges i ordet, varierer i styrke og bredde. Det samme kan sies om uttrykket å elske, som for noen vitner om dype følelser og løfter om et godt liv, mens det for andre kan oppleves å ha mistet sin betydning og kraft på grunn av overforbruk av ordet for eksempel i media eller dagligtale.

Forestillingen om familien som et heterofilt par, med et tradisjonelt kjønnsrollemønster og felles barn, har stått sterkt i lang tid. Dette er en familietype som har spilt en vesentlig ideologisk rolle i forestillinger om samfunnet som helhet, og det gjør at vi har vanskeligere for å få øye på og anerkjenne familier som lever andre familieliv (Syltevik 2005).

2.1 Parforholdet i utvikling

Den moderne familien oppsto som en del av moderniseringsprosessen som fant sted i Europa på slutten av 1700-tallet og utover på 1800-tallet. Industrialiseringen og kapitalismen innebar at produksjonen ble skilt ut fra husholdet og skapte et nytt skille mellom arbeid og familien, mellom det offentlige og det private. Den borgerlige familien som tok form, ble tuftet på idéen om et kjærlighetsbasert arbeidsfellesskap. Mens parforholdet tidligere i større grad var et forretningsmessig arrangement, skjedde det nå en romantisk revolusjon (Aarseth 2011).

Giftermål og levebrød har i norsk historie vært to sider av samme sak. Går vi tilbake i historien handlet ikke nødvendigvis ekteskapet om kjærlighet. For overklassen kunne forening av formuer og eiendommer være et gyldig argument for et ekteskap, mens det for de lavere klasser like gjerne kunne handle om nødvendigheten av å etablere arbeidsfellesskap i den krevende hverdagen. Omgivelsene ville ikke godkjenne at to unge giftet seg dersom det var fare for at den nystiftede familien ville bli en byrde for øvrig familie og slekt. Fattigdom og nød var ikke et godt utgangspunkt for ekteskap (Telste 2005).

Andre halvdel av 1700-tallet ble en brytningstid der man kan anta at gjensidige følelser ble tillagt større betydning for ekteskapet. Allerede mot slutten av 1700-tallet ble gjensidig kjærlighet sett på som en forutsetning for å skape et lykkelig ekteskap, både i definisjon av ekteskap og i rettspraksis (Telste 2005). Ikke desto mindre skrev Camilla Collett så sent som i 1854-55 i romanen *Amtmandens døtre* følgende:

Vår bestemmelse er å *giftes*, ikke å bli lykkelige. I den forstand har jeg sett begge mine søstre oppfylle sin bestemmelse. De tok sine menn med overlegg, frivillig, og dog ville de ikke under noen omstendigheter selv ha valgt dem (Collett 1946:87).

Utviklingen var tydelig; fra ekteskap der samfunnsklasse, økonomi og familie var gjeldende og viktige faktorer - og til parforhold som i økende grad ble begrunnet med kjærlighet. Mens ekteskapet for mange i tidligere generasjoner sikret økonomisk trygghet og sosial status, representerer parforholdet i dag et tvetydig løfte om lykke og mening (Øfsti 2010).

”Borgerskapet har revet det rørende, sentimentale sløret vekk fra familieforholdet og redusert det til et rent pengeforhold.” skrev Marx og Engels i *Det kommunistiske manifest* i 1848. De påsto at kapitalismen hadde erstattet de tradisjonelle og følelsesmessige båndene. Familien er en økonomisk enhet, men samtidig er det ikke bare et rent pengeforhold, men en naturlig ramme rundt to menneskers kjærlighet til hverandre, skriver den moderne marxisten Kjersti Ericsson (1993) i *Den vanskelige kjærligheten*.

Man antar at ektepar tidligere holdt sammen av religiøs eller sosial tvang eller på grunn av kvinnens materielle avhengighet. I vårt samfunn faller disse grunnene stort sett bort, i og med at kvinnen i dag i større grad er økonomisk uavhengig og for eksempel selv kan bestemme om, når og hvordan hun vil ha barn. Willi (1991) skriver i boken *Hvad holder par sammen* at flere sosialforskere mener at den følelsesmessige avhengigheten er det eneste båndet i parrelasjonen. Og videre at denne avhengigheten i liten grad kan regnes som et stabilt grunnlag. Parforholdet har endret seg fra tradisjoner knyttet til ”fornuftige” forutsetninger for samlivet, til et moderne samfunn der gjensidig kjærlighet blir vurdert som limet i et lykkelig parforhold.

2.2 Om parforholdet og varighet

Teorier om kjærlighet i vår tid fremhever betydningen av at den følelsesmessige kontrakten representerer selve forankringen for parforholdet (Thaagard 2005:31).

Mennesker i vår tid søker kjærlighet for å gi livet mening (Mitchell 2002). Hva er det som får oss til å føle at vårt intime forhold er meningsfylt? Kan denne følelsen av meningsfull lidenskap vare over tid? Hvordan kan kjærligheten overleve utfordringene vi utsettes for, mens vi lever opptatte liv, håndterer hverdagsrutiner, oppdrar barn og etter hvert blir gamle?

Da familievernkontorene i Norge ble dannet, var målet at de parene som oppsøkte hjelp skulle fortsette i parforholdene. Denne tanken har endret seg, og i dag kan målet i en konkret situasjon også være å hjelpe par med å gå fra hverandre (Øfsti 2008a:16).

Samtidig har samfunnet interesse av at ekteskap og samboerskap varer over tid. Kostnadene ved brudd på parforhold er betydelige; for eksempel nedsatt livskvalitet og sykmeldinger, involverte barns utfordringer og behov for to boliger. I lys av disse store og kostbare konsekvensene kan man spørre seg om den annonserte styrkingen av familievernkontorenes økonomi i statsbudsjettet for 2015¹, der 15 millioner ble plussset på, står i et reelt forhold til utfordringene.

Rammene rundt familielivet er i dag mindre klare enn tidligere. 1950- og 1960-årene var - i et historisk perspektiv - en svært stabil periode for kjernefamilien. Hvis vi sammenlikner denne perioden med vår tid, ser vi at rammene rundt familielivet i dag er mindre klare og samliv blir oftere oppløst. Parforholdet kan i dag beskrives som mer risikofylt og vaklende, men står fortsatt sterkt (Syltevik 2005).

Vår bevisste kontroll over sinnet har grenser, men vi er ikke kun vårt bevisste sinn. Vi har også våre ubevisste prosesser. Det er grenser for hva vi kan kontrollere både i livet og i oss selv. Men uansett forestiller vi oss, både bevisst og ubevisst, at vi har mer kontroll enn vi egentlig har, over følelsene, over parforholdet og over vår skjebne. Sigmund Freud (f. 1856), grunnleggeren av den psykodynamiske teorien og psykoanalysen, kalte det omnipotens av tanker. Vi strever etter liv fylt med mening og vitalitet (Øfsti 2010).

Hva gir livet mening og spenning, hva gir oss følelsen av at livet er verdt å leve, nytes og dyrkes? Romantikk, foreslår Mitchell (2002), kan ha noe med det å gjøre. Ordet romantikk brukes i hverdagstalen som en spesiell følelse eller modus for hvordan vi forholder oss til en annen person. Romantikken genererer følelser, stimulerer fantasi for tilværelsen og fostrer hengivenhet til idealer. Den oppstår i relasjon til og forlengelsen av kjærligheten, og er en spesiell kjærlighet med underliggende erotiske følelser. Følelsene gir mening og opplevelse av at livet er verdt å leve, og at det kan skje viktige hendelser.

Budskapet om at vi må arbeide for kjærligheten preger alt fra tabloide dagsaviser, kulørte ukeblader og selvhjelps bøker. Her gis det gode råd om hvordan vi kan investere i samlivet for å ta vare på kjærligheten. Det finnes retningslinjer for hvordan man kan identifisere problemer på et tidlig tidspunkt, hvordan man kan lære å håndtere konflikter og hvordan man kan ta vare på forholdet i medgang og motgang. Diskurser forteller oss at kjærlighet er hardt arbeid (Thagaard 2005).

¹ Fra pressemelding vedrørende statsbudsjettet 2015.

2.2.1 Nyere forskning om parrelasjonen – kvalitet / stabilitet

I 2013 ble det gjort et kvantitativt forskningsprosjekt² i England for å kartlegge momenter fra parforhold på 2000-tallet, der målet var:

- å forstå mer om hvordan kvalitet og stabilitet oppleves i parforhold som varer over tid
- å se på hvilke kjønnede oppgaver kvinner og menn utfører for at forholdet skal vare
- å få kunnskap om hvordan varige parforhold leves og føles av par i ulike faser i livet
- å forstå hvilken påvirkning barn har på forholdet, samt påvirkning av verdier og kultur

Funnene kan man til en viss grad forutsette som overførbare til det norske samfunnet, og slik være et relevant bakteppe for min oppgaves kvalitative undersøkelse.

I følge forskningsprosjektet viste funnene at unge menn og eldre menn var mer fornøyd med sine parforhold enn middelaldrende menn, og samtidig var unge kvinner mer fornøyd med parforholdet sitt enn eldre kvinner.

Par uten barn og som ikke var gift, var mer fornøyd med parforholdet, og par med barn som ikke var gift, var mer fornøyd enn de som hadde barn og var gift. Gifte par med barn satte av minst tid til hverandre for å pleie parforholdet. Samkjønnede par skåret høyere på hvor fornøyd de var med parforholdet sitt enn heterofile par.

Par som tidligere hadde hatt lengre parforhold bak seg, sa de satte av mer tid til å pleie parforholdet i sin nye relasjon.

Både menn og kvinner mente de heller ville oppsøke parterapi enn individualterapi, samtidig var flere menn enn kvinner skeptiske til å konsultere profesjonelle for å jobbe med parforholdet.

Samtlige deltakere i undersøkelsen trakk frem kommunikasjon som viktig. Samtidig ble også det å uttrykke eller vise kjærlighet understreket som et kjennetegn for parets opplevelse av nærhet. Samtale og lytting ble trukket frem som den beste måten å bekrefte hverandre på, forsikre hverandre og trøste hverandre. Krangler og sviktende kommunikasjon om penger ble trukket frem som en viktig utfordring i parforholdet.

² *Enduring Love? Couple Relationships in the 21st Century*, Gabb, Klett-Davies, Fink og Thomae 2013, The Open University, England, November 2013

Å være bestevenn med partneren sin ble trukket frem som positivt av både menn og kvinner. Vennskapet ble brukt til å betegne følelsesmessig nærhet.

Det deltakerne likte best med parforholdet sitt var å dele verdier, tro, ambisjoner og interesser med partneren. Å ha ting felles ble sett på som et nøkkelpunkt i parforholdet.

2.3 Diskurser om kjærlighet

Vi er sterkt påvirket av flere av de rådende diskursene i samfunnet, som vi - oftest ubevisst - setter opp mot hverandre. Vi lar noen diskurser dominere enkelte deler av livet, mens andre dominerer andre deler. Vanligvis er vi lite bevisste på hvordan språket og de rådende diskursene i samfunnet former våre tanker og hvordan dette får konsekvenser også for hvordan vi tenker om eget parforhold. Som aktører i parforhold vil vi la de ulike diskursene ha ulik vekt og betydning, og dermed vil de også ha ulik plass og rolle i våre tanker og valg.

Ved å analysere diskurser i bruk, kan man vise hvordan handlingsrom utvides og begrenses. Vi tar og får sosiale posisjoner gjennom språklig handling. Vi skaper og opprettholder mening via de diskusjonene vi fører (Øfsti 2010:22).

Øfsti (2010) viser til hvordan vi trenger analyser om hvordan hierarkier i kulturelle samtaler er ordnet. Noen meninger får forrang, mens andre blir bekjempet eller bevisst oversett. Kampen om sannheter og normalitet er pågående diskusjoner i enhver kultur. Når man gjentar og siterer forestillinger om den romantiske kjærligheten, forsterker vi bilder og gjør dem litt mer sanne og virkelige enn andre livsformer. Kunnskap vi bruker er ikke nøytral, men dypt involvert i kulturelle temaer om etikk og moral, makt og ideologier om rett og galt (Ibid).

Kjærlighetsdiskursene endrer seg gjennom tiden. Denne oppgavens informanter representerer ulike miljøer, ulike generasjoner og ulike livssyn. Men de har alle en sterk oppfatning av hva kjærlighet er for dem og hva parforholdet betyr og innebærer. Dette er en av utfordringene ved å skrive om kjærlighet. Den er vanskelig å definere fordi den oppleves og vektlegges så ulikt.

Diskurser om kjærlighet er kulturelle konstruksjoner, og forskning om kjærlighet må ta disse premisene med i forskningen (Øfsti 2008a). Forskning om kjærlighet kan være med på å bidra til å utdype den profesjonelle forståelsen av kjærlighet, og vise hvor ulikt par snakker om og forstår sitt parforhold. Dette vil igjen føre til refleksjoner om egne diskurser og egen forståelse av andres parforhold.

2.3.1 Den romantiske diskurs

Den romantiske diskurs gjør seg gjeldende i det moderne samfunnet i dag. Den romantiske diskurs blir beskrevet som premisset om at: hvis du elsker meg, så vil du gifte deg med meg og være trofast (Willig 1999 i Øfsti 2010). Den romantiske kjærlighet tar utgangspunkt i den nyere tids tanker om parforholdet, og de romantiske følelsene som avgjørende for forholdet. Den romantiske diskurs er et narrativ om å finne den rette, den store kjærligheten – der romantikken og kjærligheten blomstrer uten de store anstrengelsene. Den romantiske diskurs handler om varig kjærlighet, forpliktelser og monogami, og den handler om lidenskap og livslangt giftermål og felles barn. Tanken om den romantiske kjærligheten vokste frem nesten parallelt med den romantiske litteraturen, og la føringer for romantiske følelser og hvordan dette skulle oppleves (Øfsti 2008a). Den romantiske kjærligheten er hyppig beskrevet i litteraturen. Ofte blir kvinnen, som for eksempel i Jane Austens romaner, først ”fullkommen” etter å ha funnet den store kjærligheten.

Selv etter at kvinner i hovedsak ikke lenger er avhengige av mannen økonomisk, og det i mindre grad er tabubelagt å skille seg, er den romantiske kjærligheten fortsatt selve målet (Ibid). Den romantiske kjærligheten kan sies å innebære tydelige rollefordelinger. Flere elementer i den romantiske diskurs kan sies å være kjønnet, der kvinne og mann har forskjellige oppgaver. Et eksempel kan være det klassiske frieriet som en mannsoppgave.

Diskursen viser til etablerte forestillinger om parforholdet, med sterke kjærlighetsfølelser, intimitet og det å finne den rette.

Utroskap har vært den mest aksepterte skilsmissegrunn innen denne diskursen, fordi den bryter med et av diskursens grunnprinsipper.

2.3.2 Det rene forhold

Den engelske intimitetsforskeren Anthony Giddens skriver i boken *Intimitetens omvandling: seksualitet, kärlek ock erotik i det moderna samhället* (1992) at den romantiske kjærligheten gjenkjennes ved at den inngår med et forløp av attraksjon til noen som kan gjøre ditt liv ”helt”. Videre mener Giddens at lidenskapelig kjærlighet kan forstås som et uttrykk for sammenhengen mellom kjærlighet og seksuell tiltrekning.

Giddens (1992) beskriver betydningen av parforholdets følelsesmessige forankring ved begrepet *det rene forholdet*. Det rene forholdet fremhever hvordan den følelsesmessige

forankringen, fremfor de ytre omstendighetene, representerer grunnlaget for relasjonens eksistens og varighet.

I det rene forholdet vektlegges åpenhet, kommunikasjon og det å være i forholdet for selvrealisering og personlig tilfredsstillelse (Øfsti 2010:27). Videre beskriver Giddens (1992) hvordan forpliktelsen er en utfordring for det moderne parforholdet.

I følge Giddens har det skjedd en reorganisering av parforholdet og familien. Ekteskapet holdes ikke lenger sammen av gjensidig avhengighet til hverandre, og seksualitet er ikke lenger forbeholdt parforholdet. Det rene forhold sikter mot en sosial relasjon som etableres for sin egen skyld (Giddens 1992). Paret eksisterer så lenge begge opplever at deres behov innfris, i motsetning til den romantiske diskurs der varighet betraktes som en egenverdi.

Det er ønskelig med parrelasjoner bygget på tillit, likeverd og likestilling. Man vil bli sett, anerkjent og utfordret; parforholdet og familien skal være et felles prosjekt. Samtidig er felles barn ikke idealtypisk for det rene forholdet. Paret forventes å jobbe med forholdet gjennom å sette av tid, snakke sammen og forbedre forholdet på den måten. Målet er å få noe ut av forholdet. Hvis forholdet ikke lever opp til forventningene, kan forholdet avsluttes. Giddens rene forhold tilbyr frihet og lykke, men er samtidig basert på at forholdet til enhver tid oppfyller kravene om selvrealisering og stimulans – og relasjonen blir derfor mer ustabil enn forhold som baserer seg på mer varige verdier (Øfsti 2008a).

2.3.3 Kjernefamiliediskursen

Trygge rammer er et viktig ideal for kjernefamilien. Her kan man tenke på de nære omgivelsene, tryggheten og å "lage et rede" der det er godt for barn å vokse opp. Med kvalitetstid, aktiviteter og samhold som bærende elementer.

Familieutviklingen er i endring, men viser fortsatt stor stabilitet. Familier dannes, de aller fleste får barn, de fleste barn fødes inn i familier med to foreldre og fortsatt vokser de fleste barn opp i samme hushold som begge sine foreldre (Brandt og Moxnes 1996).

Kjernefamilien var før basert på interessefellesskap, plikt og solidaritet. I dag er den i større grad basert på autonome individer med egne interesser og forpliktelser. I den grad fellesskap skal eksistere, er det noe som må jobbes med. Med tanke på den høye skilsmisseprosenten er familien blitt et risikofylt prosjekt der barna utgjør det sterkeste limet, ikke nødvendigvis selve parrelasjonen. Rollen til det enkelte familiemedlem, og hva det betyr å være en familie,

er relativt åpen for personlig utforming. Utviklingen har gått fra et felleskap til en mer fragmentert enhet der enkeltmedlemmene har ulike interesser og prosjekter (Syltevik 2005).

Et av de forhold som har blitt ansett å bidra til den tradisjonelle kjernefamiliens oppløsning, er foreldrenes reduserte økonomiske avhengighet av hverandre. Årsaken er primært kvinnens økte yrkesdeltakelse, men også velferdsstatens sosiale sikkerhetsnett som en alternativ forsørgelse av familien. Gjennom velferdspolitiske ordninger og et regulert arbeidsliv er det skapt gode muligheter for at både menn og kvinner kan kombinere familieliv og yrkesliv.

Til forskjell fra andre vestlige land har den norske likestillingspolitikken et dobbelt siktemål. Målet har ikke bare vært at kvinner skal øke sin deltakelse i arbeidslivet, men også at menn skal øke sin deltakelse i familien (Aarseth 2011).

Mens en-inntektsfamilien før dominerte i kjernefamilien, har to-inntektsfamilien gradvis overtatt den rollen. Den dominerende formen nå er at mannen arbeider heltid og kvinnen deltid. Menn tjente mest i 84% av parforholdene i 2003. Kjønnssrollemønsteret sies å være tydeligst nettopp i småbarnsfamilier. Den tradisjonelle arbeidsdelingen der kvinner har ansvaret for hjemmet, lever videre i store deler av befolkningen (Syltevik 2005). Idéen om den likestilte familien der begge deltar på lik linje både i familien og i arbeidslivet, er bare delvis realisert. Det er den delvis likestilte familien som ser ut til å være den mest utbredte kjernefamilie-modellen. Mannen kan fortsatt hengi seg til arbeidslivet, mens kvinnen tar hovedansvaret for hjemmet og familiens ve og vel (Aarseth 2011).

2.4 Tilknytningsteori

Mennesker er i følge tilknytningsteorier biologisk disponert for å etablere følelsesmessig tilknytning (Hart og Schwartz 2009).

Psykolog Sue Johnson er kjent for å ha arbeidet med tilknytning og relasjoner i romantiske parforhold, og har skrevet boken *Hold meg, en veiviser til varig kjærlighet* (2012). Hun sammenlikner de emosjonelle båndene i parforholdet med tilknytningen mellom mor og barn. Begge tilknytningsformer omhandler behovet for trygg, følelsesmessig kontakt, vårt behov for å ha noen å stole på og en elsket person som tilbyr en trygg følelsesmessig kontakt og støtte. Ved å bruke tilknytning og bånd som ramme, blir utfordringer klarere i terapisisuasjoner.

Den engelske psykiateren John Bowlby (f. 1907) gjorde banebrytende forskning om barns tilknytning til foreldre. Et av hovedtrekkene ved hans tilknytningsteori er at kvaliteten på tidlig tilknytning påvirker barns emosjonelle og sosiale utvikling, i tillegg til fremtidige

relasjonsdannelser og psykisk helse. Bowlby hevdet at voksne har det samme behovet for tilknytning, og at dette behovet er kraften bak relasjoner senere i livet (Johnson 2012).

Tilknytningsteorien står i kontrast til vår kulturs etablerte sosiale og psykologiske ideer om det å være voksen, der modenhet betyr å være uavhengig og selvgående. Johnson (2012) mener at følelsen av trygg tilknytning mellom kjærlighetspartnere er nøkkelen til positive og kjærlige relasjoner.

Johnson utviklet i samarbeid med Les Greenberg en ny parterapi, *Emotionally Focused Therapy* (Emosjonsfokuset terapi) EFT. Terapiformens hovedbudskap er at partnere skal erkjenne og godta at de er følelsesmessig knyttet til, og avhengig av sin partner, omtrent på samme måte som et barn er avhengig av en forelder for omsorg, trøst og beskyttelse. Voksen tilknytning kan være mer gjensidig, men det følelsesmessige båndet er i sin natur det samme. EFT fokuserer på å skape og styrke dette følelsesmessige båndet mellom partnere ved å identifisere og omskape de skjellsettende øyeblikkene som fremmer et kjærlig forhold. Øyeblikkene som styrker evnen til å være åpen for og mottakelig for den andre, og evnen til å tilpasse seg (Johnson 2012).

Når par oppsøker terapi vil konflikter bli forstått og forklart som destruktive maktkamper og ødeleggende mønstre. Videre vil fokus være å lære parene om kommunikasjon og forhandlinger. Det grunnleggende problemet i forhold der konflikter oppstår, er at de ikke lenger er følelsesmessig trygge på hverandre (Ibid).

3 Metode

Mitt forskningsopplegg baserer seg på en definert problemstilling. Beslutninger vedrørende innsamling av data og analyseopplegget er tatt med utgangspunkt i denne problemstillingen. Samtidig viser Thagaard (2009) til at arbeidet med problemstillingen er en prosess som pågår gjennom hele forskningsprosjektet. Jeg har intervjuet par om deres forhold og deres tanker om - og opplevelser i - relasjonen. Jeg vil analysere og formidle hvordan informantene mine, som handlende aktører, konstruerer sine sosiale virkeligheter. Fra dette ståstedet vil en sosialkonstruksjonistisk forståelsesramme være hensiktsmessig. Sosialkonstruksjonisme er opptatt av hvordan mennesker konstruerer meninger seg i mellom (Kvaran 2008, Lock og Strong 2014).

Valg av metode brukt i denne oppgaven er begrunnet i ønsket om å få en dypere forståelse av parforholdenes forhold til kjærlighet i samlivet. Siden jeg ønsket å forstå informantenes tanker og opplevelser, var det fordelaktig å benytte seg av kvalitativt intervju som forskningsmetode (Hill, Thompson og Williams 1997). Slik kan fenomenene beskrives med sitt naturlige språk og slik de naturlig inntreffer, heller enn å begrenses av konstruksjoner definert i forkant. En slik tilnærming betegnes som fenomenologisk, og legger til grunn at forskeren er interessert i å undersøke informantenes livsverden og virkelighet, slik den ser ut fra informantenes eget perspektiv (Kvale og Brinkmann 2009).

Thagaard (2009) fremhever den vitenskapelige forankringens betydning for valget av informasjon forskningen baseres på og som dermed gir utgangspunktet for forståelsen som utvikles. Den kvalitative tilnærmingen fremhever prosesser og mening som ikke enkelt lar seg måle i kvantitet eller hyppighet. Prosessene må tolkes i denne konteksten, mens kvantitative metoder kan sies å fokusere på variabler uavhengig av kontekst.

Den kvalitative forskningsprosessen kan deles inn i ulike faser som overlapper hverandre i større eller mindre grad. I en tidlig fase av prosessen formuleres en problemstilling, neste fase er datainnsamling, deretter tolkes og analyseres materialet, mens presentasjon av forskerens funn markerer avslutningen på prosjektet (Thagaard 2009).

Kvalitativ metode kjennetegnes gjerne av et mer fleksibelt forskningsopplegg, der forskerne kan arbeide parallelt med de ulike delene av prosessen. Konsekvensen er et gjensidig påvirkningsforhold mellom utforming av problemstilling, innsamling av data, analyse og tolkning (Ibid).

3.1 Kvalitativ metode

Kvalitativ tilnærming gir grunnlag for fordypning i sosiale fenomener vi studerer. Intervjusamtaler gir et godt utgangspunkt for å få kunnskap om hvordan enkeltpersoner opplever og reflekterer over sin situasjon. Kvalitativ metode egner seg godt til å studere personlige og sensitive temaer som kan omfatte private forhold i personers liv (Thagaard 2009).

Epistemologi er teori om kunnskap. Kvale og Brinkmann (2009) viser til hvordan epistemologiske antakelser om kunnskap påvirker hvordan forskningsintervjuet oppfattes og gjennomføres. Kunnskap befinner seg i relasjonen mellom mennesker og verden. Ontologi viser til hva vi opplever som virkelighet. En postmoderne tilnærming fokuserer på intervju som en situasjon der det skapes kunnskap og på dets språklige og relasjonelle aspekter. Ulike intervjuer vil føre til ulik kunnskap (Ibid).

Kvalitative intervjuer utføres vanligvis ansikt til ansikt eller over telefon. Ved noen temaer, for eksempel dersom undersøkelsen dreier seg om kontroversielle spørsmål, kan telefonintervjuer gi en fordel fordi de bedre ivaretar intervjuobjektets konfidensialitet. Ved intervju ansikt til ansikt kan man imidlertid oppnå en bedre tillit og kontakt mellom intervjuer og intervjuobjekt. Dette kan produsere mer oppriktige svar, samt at det åpner for at intervjuer kan motta nonverbal kommunikasjon (Hill m. fl. 1997). Jeg vurderte det som mest hensiktsmessig med intervjusituasjoner ansikt til ansikt, med tanke på at dette kunne legge til rette for at informantene ville svare oppriktig og åpent på spørsmålene som kunne oppleves som både private og personlige.

Det kvalitative forskningsintervjuet er en samtale mellom forsker og informant som styres av de temaene forskeren ønsker å få informasjon om (Thagaard 2009:89). Thagaard understreker viktigheten av systematikk og innlevelse når forsker bruker kvalitativ metode. Begrepene viser til hvordan man veksler mellom refleksjon over metodiske beslutninger og fleksibilitet og åpenhet (Ibid).

3.1.1 Hermeneutisk meningsfortolkning

Hermeneutikk er en forståelsestradisjon, brukt til å tolke ulike tekster. Ordet ”hermeneutikk” er opprinnelig gresk, og betyr ”fortolkningskunst”. Grunnprinsippet ved hermeneutisk fortolkning kalles *den hermeneutiske spiral*. Dette er en dynamisk prosess der man kontinuerlig skifter mellom å se delene i lys av helheten og helheten i lys av delene. Denne sirkulariteten menes å åpne for en stadig dypere forståelse av tekstens mening (Kvale

og Brinkmann 2009). Hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet. Målet er å oppnå gyldig forståelse av mening i materialet (Thagaard 2009).

3.1.2 Reliabilitet og validitet i kvalitativ forskning

Reliabilitet innebærer en kritisk vurdering av om forskningen er utført på en pålitelig og tillitvekkende måte (Thagaard 2009:198). Begrepet refererer til spørsmålet om hvorvidt en annen forsker som hadde anvendt samme metode, ville kommet frem til samme resultat. Det er imidlertid et spørsmål om en slik repliserbarhet er et relevant kriterium i kvalitativ forskning. Dermed blir det viktigere at forskeren argumenterer for reliabilitet ved å redegjøre for hvordan dataene er blitt utviklet i løpet av forskningsprosessen.

Validitet er knyttet til tolkning av data, og handler om gyldigheten av de tolkningene forskeren kommer frem til. Validitet vurderes med tanke på om resultatet av forskningen representerer den virkeligheten vi har studert (Thagaard 2009:201). Forskeren skal spesifisere hvordan han eller hun kommer frem til den forståelsen prosjektet resulterer i.

3.2 Sosialkonstruksjonisme

Sosialkonstruksjonisme er mitt vitenskapelige ståsted, og viser til en filosofisk retning innen psykologi og samfunnsvitenskap som innebærer at den måten mennesket forstår og kategoriserer sin virkelighet på ikke er en refleksjon av verden, men et produkt av historiske og kulturelle oppfattelser av verden (Jørgensen og Phillips 2013).

Begrepet sosialkonstruksjonisme viser til at den virkeligheten mennesker forestiller seg om verden, den oppfatningen vi har av oss selv og våre verdier, i praksis er et resultat av språkliggjøring av våre erfaringer i møte med andre (Lock og Strong 2014).

Sosialkonstruksjonisme er ikke en ensartet skoleretning, men det finnes likevel felles grunnforståelser. Man er opptatt av hvordan mening og forståelse er de sentrale aspektene ved menneskers aktivitet, og hvordan to personer som snakker samme språk gir sosiale opplevelser. Videre har forståelse og mening sitt utspring i sosial interaksjon. Hvordan vi skaper mening er tids- og stedsspesifikt. Vi forstår situasjoner og sammenhenger innen de tilgjengelige diskursene i samfunnet. Menneskene er selvdefinerte og sosialt konstruerte deltakere i sine egne liv. Sosialkonstruksjonister er opptatt av å ha et kritisk blikk på de temaene som undersøkes, og er opptatt av å avdekke hvordan den sosiale verdenen fungerer (Lock og Strong 2014).

Et sosialkonstruksjonistisk perspektiv betrakter metode som en måte å tolke på. Forskeren tolker ulike måter å forstå ulike kontekster på, og analyserer hva som sies og mulige konsekvenser og føringer dette vil ha (Øfsti 2008a).

Vi konstruerer vår egen versjon av kunnskap om verden gjennom den daglige interaksjonen. Derfor er språket så viktig for sosialkonstruksjonismen. Vår forestilling om virkeligheten formes gjennom dialoger. Det er her vi skaper vår virkelighet. Individet handler i samfunnet, og bidrar med dette til et felles meningslager, som igjen danner forståelseshorisonten til den enkelte (Lock og Strong 2014).

3.3 Datainnsamling

Hva vi betegner som data, er preget av hvordan forskeren forstår de observasjoner, utsagn, tekster og visuelle inntrykk som det er tilgang til. Data kan i kvalitativ metode ikke betraktes som noe som er gitt ”der ute” utenfor forskerens forståelse av den virkeligheten som studeres (Thagaard 2009:30).

Formålet med intervjuene i denne oppgaven var å få fyldig og omfattende informasjon om hvordan parene opplever sine parforhold og hvilke synspunkter og perspektiver de har på temaene som ble tatt opp i intervjusituasjonen. Intervjuer gir særlig godt grunnlag for å få innsikt i informantenes erfaringer, tanker og følelser (Thagaard 2009).

Mine data er innhentet i intervjuer med fire par. Jeg kom i kontakt med informantene via medstudenter på Diakonhjemmets høyskole og via kollegaer jeg arbeider med i barnevernet i Oslo kommune. Intervjusituasjonen var mitt første møte med informantene, med unntak av ett av parene.

Informantene var informert om oppgavens tema, men kjente ikke til spørsmålene som ville bli stilt. Dog hadde samtlige fått tilbud om å lese gjennom spørsmålene på forhånd.

Informantene som stilte til intervju fremsto som ærlige og villige til å dele. Spesielt to av parene fortalte at de tidligere hadde snakket mye om temaene parforhold og kjærlighet, og de virket godt kjent med den andres tanker og refleksjoner.

I forskerrollen representerer jeg åpenhet og nysgjerrighet med tanke på informantenes svar og refleksjoner. Posisjonen er preget av troen på kjærlighetens muligheter og ydmykhet overfor de utfordringene kjærlighet innebærer (Thagaard 2005).

3.3.1 Rekruttering og utvalg av informanter

Informantene fikk tilsendt et informasjonsskriv om temaet i oppgaven og de signerte samtykke til at intervjuene ble tatt opp og analysert i forbindelse med masteroppgave i Familieterapi og systemisk metode. Alle ble informert om at deltakelse var frivillig og at informantene når som helst kunne trekke seg.

To ytterligere par ble forespurt, men takket nei etter å ha sett informasjonsskrivet om oppgavens tema. Et av svarene var at mannen i forholdet ikke ønsket å intervjues om temaet.

Informantene var som sagt, med ett unntak, ukjente for meg. Paret jeg kjente til fra før av, er en del av mitt ytre nettverk, og jeg kjente kun den ene av de to i paret. Dette viste seg å ha minimal betydning for intervjuet, som i store trekk forløp på samme måte som i de øvrige intervjuene.

Jeg hadde på forhånd noen kriterier for utvalget av par. Jeg ønsket at de representerte ulike stadier i parforholdet og at de bodde sammen, enten som samboere eller gift. Jeg hadde videre ønske om at ett av parene skulle være samkjønnet. Dette for å tilføre oppgaven et bredere bilde av nåtiden. Jeg gikk spesifikt inn for dette da informanter skulle rekrutteres.

Parene som ble intervjuet representerer ulike alder, ulike levemåter, ulike verdier, ulike økonomi, ulike utdannelse og ulikt antall år i parforholdet. Samtidig var det flere fellestrekk ved informantene. Samtlige informanter bor i Oslo eller i nærheten av Oslo, og de representerer på mange måter vanlige vestlige verdier. Hvis jeg selv skal vurdere svakheter eller mangler ved utvalget av informanter, må det være at ingen av dem kan sies å representere et flerkulturelt perspektiv. Dette kunne vært naturlig med tanke på de ulike kulturelle bakgrunner som Stor-Oslo representerer, og kunne antakelig tilført andre diskurser til analysen. På den andre siden representerer mitt utvalg dominerende verdier i samfunnet og gir meg muligheter til å se på nyanser av, og ulike bruk av, de diskursene parene snakker utfra.

Informantene var fire par:

- Et middelaldrende par med voksne barn, gift i 40 år ("Kari og Knut"),
- Et samboerpar i 30-årene med barnehagebarn ("Kristine og Fredrik"),
- Et gift par i tjuårene med et barn ("Cecilie og Marcus"), og
- Et par som har vært samboere i halvannet år ("Mia og Mina").

Alle informantene ble informert om at intervjuet og eventuelle gjengivelser ville bli anonymisert og at jeg bare skulle ta med helt nødvendig informasjon. Jeg ville gjøre det på en slik måte at informantene ikke kunne gjenkjennes. Det har spesielt vært en utfordring å anonymisere de informantene som ble rekruttert gjennom felles kjente. Noen av parene som mine bekjente satte meg i kontakt med, takket nei til å delta. Jeg vurderer det slik at dette kan styrke anonymiteten til informantene, i og med at bare jeg vet hvem som takket nei. Samtidig vurderer jeg at de som samtykket i å være informanter med det også samtykket i at våre felles bekjente, bindeleddet mellom meg og dem, eventuelt kunne gjenkjenne vedkommende gjennom utsagnene.

Da prosjektiden ble forlenget, ble informantene informert via epost og sms. Dette var en forutsetning for den videre godkjenningen fra NSD (se vedlegg).

3.3.2 Intervjuet med informantene og transkribering

Intervjuundersøkelser egner seg godt til å gi informasjon om personers opplevelser, synspunkter og selvforståelse. De som intervjues kan fortelle om hvordan de opplever sin livssituasjon, og hvordan de forstår sine erfaringer (Thagaard 2009:13).

Jeg gjennomførte de fire intervjuene hjemme hos informantene. Samtalen baserte seg på en semistrukturert intervjuguide. Alle ble i utgangspunktet stilt de samme spørsmålene, men der det var naturlig ble det i tillegg stilt forskjellige oppfølgingsspørsmål for å få mer utdypende svar.

Det er noe ujevnt hvor mye parenes svar er representert i analysekapittelets underkapitler, på grunn av temaene som parene vektla og hvilke diskurser de snakket frem.

Intervjuene ble gjennomført i februar og mars 2014. Det ble gjennomført ett intervju med hvert av parene, og tidsbruken varierte fra 50 minutter til 70 minutter.

Intervjuene var i større grad enn jeg ventet preget av humor, og informantene var lite selvhøytidelige. Samtidig opplevde jeg informantene som ærlige og i hovedsak villige til, og innstilt på, å dele. Anonymitet bidro trolig til dette. At samtalene var preget av en lett og tidvis humoristisk tone, var en positiv opplevelse. Latter gjorde intervjusituasjonen mindre anspent. Humor kan også avvæpne og ufarliggjøre det som sies, noe jeg som forsker var bevisst på både under transkripsjonen og senere i analysen.

Intervjusituasjonen bar preg av å være en åpen samtale der informantene selv kunne velge hvor mye de ønsket å utdype svarene sine.

Kjærlighet er et personlig tema som angår oss alle på et dypt plan. Dette stiller særlige krav til at informantene opplever at intervjuet er basert på fortrolighet. Ved å vurdere informantenes åpenhet og villighet til å snakke om kjærlighet, opplever jeg at de hadde tillit til at jeg som forsker behandlet materialet med respekt.

Siden informantene ble intervjuet som par, kan det hevdes at hver enkelt av dem kanskje begrenset og sensurerte seg selv. På den annen side kan situasjonen også ha bidratt til at de utdypet hverandres utsagn. Ingen av parene eller enkeltpersonene ga uttrykk for å være uvante med temaet. Man kunne kanskje ha fått andre eller flere svar ved å ha intervjuet informantene som enkeltpersoner, men i denne sammenhengen var det en bevisst kvalitet ved intervjuene at de foregikk parvis.

Intervjuene ble tatt opp på bånd. Dette innebar at både jeg og informantene kunne konsentrere oss om selve samtalen uten unødvendige avbrudd for skriving av notater. Lydopptakene sikret også at jeg fikk et dokumentert bilde av hele samtalen.

Transkripsjon

Transkripsjon innebærer å klargjøre intervjumaterialet for analyse; i mitt tilfelle fra lydopptak til ren løpende tekst. Resultatet, transkriberingen, er direkte nedskrevet fra det informantene sa på opptak. Dette for ikke å miste viktige poenger og informasjon.

Transkripsjoner av intervjuene har jeg gjort selv. Dette var tidkrevende, men også svært nyttig. Min erfaring er at man ofte husker bedre det man skriver. Transkriberingen ga meg en mulighet til å repetere og reflektere rundt intervjuene. Jeg kan ved gjenlesing av teksten huske tonefall og om noe ble sagt med humor eller ironi. Dette ville jeg ha mistet om transkriberingen var blitt gjort av andre.

3.3.3 Selvrefleksivitet

Både gjennomføringen av intervjuene og transkriberingen av dem, førte til betydelig selvrefleksjon hos meg. Dette handlet primært om min egen rolleforståelse og om presisjonen i intervjuguiden jeg baserte meg på.

I mitt daglige arbeid som barnevernkonsulent er jeg vant til å komme hjem til mer eller mindre fremmede familier og stille private spørsmål og forvente svar. Det ble gjennom

intervjuene likevel klart for meg hvor ulike de to rollene som saksbehandler og student/forsker er.

Jeg er vant til å inneha en tydelig posisjon i møter med mennesker i yrkessammenheng, og det var svært annerledes å komme hjem til fremmede mennesker som imøtekom mitt behov for informasjon og innsikt som en tjeneste. Jeg hadde før intervjuene ble gjennomført en tanke om at jeg hadde vært gjennom liknende situasjoner mange ganger tidligere, men opplevde i intervjusituasjonen en større grad av usikkerhet og et ønske om ikke å gå over grenser for hva man ”kan spørre om”. Dette hadde jeg i liten grad reflektert over på forhånd, spesielt med tanke på at det første paret jeg intervjuet var middelaldrende og med høyere utdanning. I tillegg var jeg lite forberedt på spørsmål om metode og forskningsdesign. Jeg posisjonerte meg mer på samme nivå som informantene enn jeg er vant med i mitt daglige arbeid. Der inntas det oftere svært ulike posisjoner, og det er mer fokus på vurderinger og veiledning.

Enkelte av spørsmålene i intervjuguiden gikk noe over i hverandre, så om paret fortsatte å snakke videre etter å ha avgitt svar, var de gjerne innom temaene for påfølgende spørsmål. Jeg valgte likevel ikke å avbryte informantene, men sa gjerne fra ved neste spørsmål at de allerede hadde sagt noe om temaet og ba dem heller gjenta eller oppsummere det de hadde snakket om tidligere.

I ettertid tenker jeg at jeg ville hatt utbytte av å ha gjennomført et testintervju, i en uhøytidelig sammenheng, eventuelt med meg selv som informant. Da ville jeg nok klarere ha sett behovet for å avgrense og i større grad ha unngått at spørsmålene gikk over i hverandre.

3.4 Ethiske refleksjoner

Mine spørsmål var formulert med ønske om at de ikke skulle bli *for* private, samtidig som de i høy grad måtte være personlige. Det krever uansett mye av intervjuobjektene å svare på spørsmål om deres følelsesliv og private sfære.

Et intervju om kjærlighet, selv med planlagte spørsmål, kan minne om en terapisisituasjon selv om premissene for intervjuet er lagt på forhånd og ikke har oppfølgingsspørsmål av en type som ville vært mer naturlig å stille i en terapisisituasjon. Da en av informantene etter intervjuet med et smil spurte om jeg kom tilbake uken etter til samme tid, ble jeg overrasket og tolket det dithen at informanten også hadde opplevd å få utbytte av intervjuet. Intervjuer som omhandler så følsomme og sentrale spørsmål, er i sitt vesen uansett en intervensjon. Videre refleksjoner og prosesser hos intervjuobjektene er derfor helt naturlig. I ettertid har jeg derfor

tenkt på om jeg skulle fulgt opp informantene etter intervjuene; både for å ivareta parene etter et så personlig intervju, og også fordi parene i ettertid nok snakket videre om - eller reflekterte over - temaene.

Å intervju par krever et særlig fokus på hvordan resultater legges frem i analysen og senere i oppgaven. De funnene som blir trukket frem, kan gi parene et nytt perspektiv og bli til hjelp for en videre utvikling eller bidra til å forstørre konflikter som paret strir med.

Ved å intervju informantene parvis kan jeg ha gått glipp av informasjon om hvordan de forstår relasjonen ulikt eller at de ikke deler det samme som de ville gjort om de var alene. Likevel fikk jeg ikke en forståelse av at informantene holdt noe tilbake da spørsmålene ble stilt. Ved å intervju parene sammen opplevde jeg hvordan flere av dem utdypet hverandres utsagn og kanskje også nådde ny erkjennelse i intervjusituasjonen.

Intervjukonteksten er preget av asymmetri da jeg som forsker definerer situasjonen, presenterer samtaleemne og styrer hvilke spørsmål som stilles. Fog (2004 i Thagaard 2009) legger også vekt på det asymmetriske i intervjusituasjonen. Fortroligheten er ensidig i den forstand at det er informanten som forteller om personlige og private tanker og erfaringer. Samtidig har informanten selv kontroll på hva han eller hun forteller om seg selv.

3.5 Ståsted og forforståelse

Det er helt nødvendig å legge til grunn at jeg gjør en analyse ut fra mitt eget, personlige ståsted med tanke på profesjonell erfaring og egne opplevelser og refleksjoner om parforhold. Dessuten vil jeg som andre være påvirket av teoretisk kunnskap gjennom fagbøker og undervisning, samt fra media, filmer og skjønnlitteratur. Selv om jeg som forsker vil være åpen og nysgjerrig på alternative måter å tolke og forstå på, vil jeg alltid tolke og analysere ut fra mitt eget ståsted. De valgene jeg som forsker tar, får konsekvenser for funnene i oppgaven.

Antropolog og biolog Gregory Bateson (f. 1904) poengterer at det først er når vi innser at vi forveksler idéer om virkeligheten med virkeligheten selv, at den mening vi tillegger et fenomen, eller den konteksten vi forstår innenfor, er *konstruksjoner*. Først da kan vi begynne å undersøke vår egen forståelse (Jensen 2011).

Et sentralt prinsipp ved hermeneutikk er at man ved tolkning av en tekst alltid vil stille med en forforståelse og et utgangspunkt som vil prege tolkningen (Kvale og Brinkmann 2009). Forforståelse kan sies å være meninger og oppfatninger vi har dannet oss på forhånd rundt fenomenet vi skal undersøke. Allerede i utformingen av spørsmålene man stiller, legges

føringer for hvilke svar man gjør seg åpen for å motta. Selv om man aldri vil kunne legge dette helt bak seg, kan man være seg bevisst sitt utgangspunkt og hvordan dette påvirker spørsmålene man stiller og tolkningen av svarene som gis (Ibid).

Som forsker har jeg erkjent at jeg preges av forforståelsen som påvirker meg kontinuerlig, og som kan bidra til at jeg tror jeg *vet*. Som forsker i en intervjusituasjon er jeg deltaker og ikke bare tilskuer. Forskeren er ikke i en metaposisjon i forhold til intervjuet. Man tar ganske enkelt del i det med egen forforståelse (Bagge 2011).

3.6 Diskurser og diskursanalyse

Diskursanalyse er en flerfaglig forskningstradisjon som hovedsakelig studerer språklige enheter ytret eller uttrykt i en gitt kontekst. Faglige retninger som har bidratt til eller benyttet seg av diskursanalyse som metode, er blant annet lingvistikk, idéhistorie, filosofi og litteraturvitenskap (Willig 2001).

Historiske linjer og disiplingrenser

En av de første anledningene der begrepet diskursanalyse ble tatt i bruk, var i Zelig Harris' artikkel "Discourse Analysis" i tidsskriftet *Language* i 1952. I denne sammenhengen ble begrepet diskursanalyse brukt om en formell analysemetode for å beskrive språklige strukturer over setningsnivået (Willig 2001).

En formell tilnærming til diskurs har stått sentralt i fagfeltet, og for mange språkvitere skal diskursanalyse være et vitenskapelig prosjekt med høye ambisjoner på det teoretiske og formelle plan. Denne forståelsen av diskursanalyse må imidlertid sees i sammenheng med diskursanalyse slik den parallelt har blitt utviklet som et idéhistorisk, ideologikritisk og samfunnsrettet prosjekt. Dette prosjektet forbindes særlig med den franske filosofen og idehistorikeren Michel Foucaults bruk av begrepet, slik diskurstilnærmingen er benyttet blant annet i *Tingenes orden* (1966, norsk utgave 2006) og i *Diskursens orden* (1970, norsk utgave 1999) (Øfsti 2010).

For Foucault er en diskurs de historiske, sosiale og kulturelle betingelsene som gjør det mulig at en ytring eller en handling blir oppfattet som naturlig eller akseptabel. Til forskjell fra Zelig Harris bruker han ikke begrepet diskurs primært om enkelttekster, men også om mindre artikulerte fenomener.

Tradisjonen etter Foucault har hatt utfordringer med avgrensning av diskursanalyse som felt og metode. Det er for eksempel ikke enighet om hva som kan eller bør utgjøre diskursanalysens datamateriale eller empiriske grunnlag. Diskursanalyse i samfunnsvitenskapelig forstand kan konsentrere seg mest om det siste; da havner diskursanalysen nærmere etnografisk observasjon enn for eksempel tekstanalyse. I begge tilfeller er det imidlertid viktig at diskursanalysen søker etter de rammene og premissene på makronivå som er med på å gi mening til analyseobjektene på mikronivå. En grunntanke i denne retningen er at språk i bruk aldri kan være et nøytralt medium, men innebærer at brukeren har et bestemt perspektiv på verden (Willig 2001).

3.7 Foucaults diskursanalyse

Diskursanalyse er et forholdsvis nytt tilskudd innen samfunnsforskningen og psykologien. Jonathan Potter og Margareth Wetherells arbeid, og spesielt boken *Discourse and Social Psychology* fra 1987, har hatt en sentral rolle i utviklingen av diskurspsykologiens utvikling (Jørgensen og Phillips 2013). Det finnes ulike måter å gjøre en diskursanalyse på, og det er ikke en dataanalyse i en enkel forstand. Diskursanalyse tilbyr en metode for å forstå diskursenes rolle i konstruksjonen av sosiale og psykologiske virkeligheter. Videre kan dette bidra til at vi kan nærme oss forskningsspørsmål på en ny og produktiv måte (Willig 2001).

Ulike diskursanalyser deler det utgangspunktet at vår måte å snakke på ikke avspeiler vår omverden, vår identitet og sosiale relasjoner nøytralt, men spiller en aktiv rolle i både å skape og forandre den (Jørgensen og Phillips 2013).

Parker benytter et 20-steps program for en diskursanalyse. Denne metoden gir en detaljert veiledning for å identifisere og skille diskurser, samt å se sammenhenger og maktforhold mellom dem. Andre Foucault'ske diskursanalyser bruker færre steg, men forutsetter en mer avansert og konseptuell forståelse av metoden. Jeg har valgt å bruke Foucaults diskursanalyse slik den blir presentert i boken *Qualitative Research in Psychology* av Carla Willig (2001). Hun beskriver seks trinn som gir mulighet til å identifisere de viktigste diskursene. Disse seks stegene tillater forskeren å kartlegge noen av diskursene som blir brukt i en tekst, subjektets posisjon, samt utforske deres implikasjoner for subjektivitet og praksis.

En Foucault-inspirert analyse fokuserer på hvordan språket bidrar til å skape den sosiale verden. De tilgjengelige diskurser påvirker hvordan vi ser og forstår verden, og hvilke posisjoner vi kan ta (Willig 2001).

Første steg: Diskursive konstruksjoner

Første steg i analysen handler om hvordan diskursive objekter blir konstruert. Hvilke diskursive objekter vi fokuserer på kommer an på forskningsspørsmålet. I min oppgave er jeg interessert i hvordan parene snakker om kjærlighet og parforholdet. Det diskursive objektet er da kjærlighet og parforhold. Man skal ikke utelukkende se etter nøkkelord, men også implisitte og eksplisitte referanser skal inkluderes. Vi søker etter konstruksjoner av de diskursive objektene.

Andre steg: Diskurser

Etter å ha identifisert de delene av teksten som er med på å konstruere de diskursive objektene, fokuserer vi på forskjellene mellom konstruksjonene. Det som kan synes å være ett og samme diskursive objekt, kan være konstruert ulikt. Steg to i analysen søker å lokalisere de ulike diskursive konstruksjonene av objektet innenfor bredere diskurser. Etter å ha identifisert de diskursive objektene i materialet, er neste steg å identifisere hvilken diskurs informanten snakket ut ifra. Utsagnene ble plassert innen ulike diskurser fra faglitteraturen, for eksempel innen den romantiske diskurs som gjenkjennes ved kjærlighet, giftermål og monogami.

Tredje steg: Handlingsmuligheter i diskurser

Det tredje steget i analysen innebærer en mer nøye undersøkelse av de diskursive kontekstene hvor objektene er konstruert. Vi søker etter hva som oppnås ved å konstruere objektet på akkurat denne måten, hva funksjonen er og hvordan dette kan relateres til andre konstruksjoner som kommer til syne i teksten. Å fokusere på handlingsmuligheter legger til rette for en dypere forståelse av ulike konstruksjoner av de diskursive objektene.

Et nærmere blikk på den diskursive konteksten, der de ulike konstruksjonene av parforholdet er plassert, tillater oss å finne ut mer om dem. Vi ser også på når diskursene blir brukt og hva funksjonen er når de blir brukt.

Fjerde steg: Subjektposisjoner

Etter å ha identifisert de ulike konstruksjonene av diskursive objekter i en tekst, og etter å ha plassert dem i en bredere diskurs, tar vi et nærmere blikk på subjektposisjonen. I diskursene finnes posisjoner som subjektene kan innta. Subjektposisjoner tilbyr plassering av den som snakker og handler. En person har ikke den samme subjektposisjonen hele tiden da man i ulike diskurser får ulike roller og inntar ulike posisjoner. Diskurser konstruerer subjekter såvel

som objekter. Som et resultat tilgjengeliggjøres posisjoner informanten kan ta - og også plassere andre innenfor.

Hva blir gjort tilgjengelig for subjektet innen de ulike diskursene som konstruerer parforholdet? Den romantiske diskursen konstruerer et intimt forhold som et steg på veien til ekteskap, og tilbyr subjektet posisjonen som elskende.

Femte steg: Praksis

Dette steget innebærer å tydeliggjøre forholdet mellom diskurser og praksis. Det kreves systematisk søk etter hvordan diskursive konstruksjoner og subjektets posisjonering både åpner og stenger for muligheter for handling. Ved å konstruere visse versjoner av verden, og ved å posisjonere subjektet på visse måter, setter diskurser grenser for hva som kan sies og gjøres. Noen typer praksis blir legitimerte former for oppførsel, med bakgrunn i visse diskurser. Denne praksisen reproducerer diskursen som i første omgang legitimerte den. På denne måten bekreftes det som sies og det som gjøres mellom aktørene. Dette steget i analysen kartlegger mulighetene for handling innen den diskursive konstruksjonen som identifiseres i teksten.

I det rene forholdet kan det for eksempel påstås at man har mulighet til å forlate sin partner uten moralske sanksjoner, ut i fra argumenter og premisser som selvrealisering, manglende følelser og dårlig kommunikasjon.

Sjette steg: Subjektivitet

I det siste steget i analysen utforskes forholdet mellom diskurser og subjektivitet. Diskurser tilbyr visse måter å se verden på - og være i verden på. De konstruerer sosiale og psykologiske virkeligheter. Diskursiv posisjonering spiller en viktig rolle i prosessen.

Når man har valgt en spesiell posisjon og gjort den til sin egen, vil en person se verden fra denne posisjonen; metaforene, konseptene, og det som blir gjort relevant innen den spesielle diskursen, praktiseres innenfor der de har posisjonert seg.

Dette steget i analysen ser etter konsekvensene av å ta ulike subjektposisjoner - og dermed for deltakernes subjektive opplevelse. Når det i steg fem er stilt spørsmål om hva som kan sies og gjøres innen ulike diskurser, er vi nå opptatt av hva som kan føles, tenkes og oppleves fra ulike subjektive posisjoner.

Det er sammenheng mellom de diskursive konstruksjonene som brukes og implikasjoner for subjektive opplevelser og konsekvenser. Dette steget i analysen er det mest spekulative. Her forsøkes det å lage sammenhenger mellom den diskursive konstruksjonen brukt av deltakerne og de implikasjoner det har for deres subjektive opplevelser. Siden det ikke nødvendigvis er sammenhenger mellom språk og ulike sinnsstemninger, kan vi ikke gjøre annet enn å avgrense hva som kan være følt, tenkt og opplevd fra ulike subjekters posisjon.

4 Analyse og funn

Analyse av samtaler gir grunnlag for å studere hvordan mening skapes gjennom språket. Når vi studerer samtaler i et diskursanalytisk perspektiv, får vi innsikt i hvordan personer skaper mening med det de sier. De forholder seg til kulturelt etablerte måter å snakke om bestemte temaer på (Thagaard 2009:113).

Informantene i denne oppgaven posisjonerer seg innen ulike diskurser og skifter mellom diskursene de posisjonerer seg i. Det varierer hvilken diskurs som er rådende og dominerende. Dette har konsekvenser for informantens posisjon, og hvilket handlingsrom informanten opplever å ha. I Foucaults diskursanalyse er subjektet posisjonert i en diskurs - eller av en diskurs.

Ulike diskurser kan eksistere side ved side innen et felt, de kan gå over i hverandre og støtte hverandre eller være motstridende. Foucault og Derrida utviklet et kritisk perspektiv knyttet til hvordan mening ikke bare skapes ved hjelp av språket, men hvordan språk brukes aktivt til å konstruere riktige og mindre riktige meninger, sannheter og ideer. Foucault og Derrida så på hvordan disse fortellingene fortsetter å virke som kunnskap og hvordan kunnskap konstrueres kulturelt. Dette får konsekvenser for hvordan vi tenker om språket, både i det offentlige rom og i hverdagsdialogen (Øfsti 2010).

Praktisering av intimitet og seksualitet har gjennomgått store endringer; nye diskurser påvirker våre idéer, og kan resultere i betydelige endringer for praksis. Praktiske konsekvenser bidrar til nye handlingsrom som har betydning i terapirommet. Ved å trekke inn kulturers ulike syn på hva kjærlighet skal være, kan terapeuten signalisere at det ikke er noe feil med personene i paret, men at de er utsatt for press og påvirkning fra flere idealer om samliv på den ene siden og kravet om normativitet på den andre (Øfsti 2010:29).

Nedenfor vil jeg presentere min analyse, og hvilke funn jeg har gjort. Kapittelet er delt inn i underkapitler for å kunne sammenlikne hvordan parene snakker om forholdet sitt med bakgrunn i ulike temaer. Jeg viser også til faglitteratur, samt egne refleksjoner og tolkninger av det som blir sagt.

4.1 Den romantiske kjærligheten

Det å finne ”den rette” er ikke et utdatert prosjekt. Det å skape seg et liv og en identitet via parforholdet, kjenner vi igjen i dagens samfunn (Øfsti 2010). Parforholdet har betydning for vår personlige utvikling. I vår tid, med mye endringer når det gjelder sosiale strukturer, får

kjærlighetsforhold en avgjørende betydning for å gi oss den anerkjennelsen vi trenger for å utvikle vår identitet (Thagaard 2005).

Når vi satser på en partner, søker vi etter å fylle et av våre mest grunnleggende overlevelseshov; behovet for en trygg tilknytning. Jo tryggere vi er på den andre, jo mer tåler vi. Det viktigste spørsmålet er: Er du her for meg? (Matheasdatter 2015:68).

Mine informanter, Kristine og Fredrik (samboerpar i 30-årene), får spørsmål om hva kjærlighet er for dem, og Kristine svarer:

For meg er det å føle trygghet og føle at vi gjør noe for hverandre. Det tenker jeg er kjærlighet.

Her definerer informanten selv hva kjærlighet er for henne; det å oppleve trygghet og å gjøre noe for hverandre. Trygghet og gjensidighet blir en viktig ramme for forholdet. Uttalelsen kan forstås innenfor kjernefamiliediskursen, som et utgangspunkt for dannelsen av kjernefamilien.

Om kjærlighet sier samme informant videre:

For noen tror jeg kjærligheten står veldig sterkt.

I dette utsagnet kan man tolke mye selv om det er et kort utsagn. Det kan tolkes som at informanten ikke tenker på seg selv som en som setter den romantiske kjærligheten i parforholdet høyest, og at informanten på den måten stiller seg utenfor den romantiske diskursen, men henviser tydelig til dens eksistens. Jeg tolker det slik at informanten viser til en forestilling om at andre parforhold i større grad er bygget på romantisk kjærlighet. Hun viser seg dermed som påvirket av den romantiske diskurs.

Ideologien om den romantiske kjærligheten som grunnlag for parforholdet er forankret i normer som fremhever følelsenes betydning for valg av partner (Thagaard 2005).

Å bry seg om hverandre er et premiss for parforholdet forteller Fredrik:

Nei, hadde vi sluttet å bry oss om hverandre, så hadde vi jo ikke hatt det noe bra med å bo sammen heller. Da hadde vi ikke tatt hensyn til hverandre, hadde ikke hatt respekt for hverandre. Og da hadde det gått ut over barna, og egentlig resten og. Da hadde vi ikke klart å samordne oss på noen måte. Da kan man likeså godt bo hver for seg.

Fredrik uttaler her at det å bry seg om hverandre, ha respekt for hverandre og ta hensyn til hverandre, er premisser for parforholdet. Han inkluderer premisen i betydningen av å bry seg

om hverandre, i betydningen av å ville hverandre vel. Som en betingelse for parforholdets varighet legger han at de skal ha det bra sammen. Fredrik trekker frem det han mener er viktige premisser for hvordan man bør bry seg om hverandre. Jeg tolker denne uttalelsen som at også han posisjonerer seg klart innenfor kjernefamiliediskursen når han viser til barn og familielivet.

Om følelsenes betydning uttaler Kristine:

Men at kjærlighetsfølelsene er så sterke... Man skulle ønske de kanskje var sterkere, men det er ikke det viktigste for meg... At vi holder sammen. Hadde det vært det viktigste, at jeg skulle ha de store kjærlighetsfølelsene, så hadde vi ikke vært sammen.

Kristine rangerer som Fredrik det ”å ha det bra” høyt, og at de store kjærlighetsfølelsene ikke nødvendigvis er et premiss for det. Hun trekker frem *ønsket* om kjernefamilien som et viktig premiss for samholdet. Utsagnet kan leses som et brudd med den romantiske diskurs, og Kristine posisjonerer seg utenfor denne diskursen.

Paret har for sin egen del kommet frem til en forståelse av forholdet mellom følelser og fornuft som har gitt dem et grunnlag for beslutningen om kjernefamilien og samlivet (Thagaard 2005).

Både Kristines og Fredriks uttalelser kan forstås innen et tilknytningspsykologisk perspektiv. Paret ønsker en kjernefamilie, stabilitet og forutsigbarhet, og ikke minst en trygg følelsesmessig kontakt og en å stole på (Johnson 2012). For at kjernefamilien skal bestå, er de avhengig av å *erkjenne avhengigheten av hverandre*, noe paret gjør i uttalelsene sine.

På spørsmål om hvor ofte de sier at de er glad i hverandre, svarer Kari og Knut (det eldste paret):

Knut: Vi teller ikke.

Kari: Men det er ganske ofte, og så sier vi ofte at vi har et godt liv som vi er takknemlige for.

Knut: Nå er det jo nesten en vending fra engelsk eller amerikansk som har kommet inn i det norske språket, det at man sier at jeg elsker deg (...) det synes jeg kan bli veldig overdrevet.

Kari: Vi har knapt sagt det.

Knut: Nei, ikke sånn.. men hvis man hele tiden viser at man er glad og fornøyd, og at forholdet er bra, så slipper man de ordene som virker så fremmed.

Kari: Men vi sier jo mange ganger at jeg er så glad jeg har deg.

Knut: Jaja nettopp, og det er jo vel så sterkt det, synes jeg, som det andre. (...) Det sier man som en erkjennelse.

Kari: Du kjenner det.

Knut: Ja nettopp, jo, at man forteller om sin situasjon, ikke at man bare sier at jeg elsker deg.

Paret snakker her om ordene *jeg elsker deg*, og spesielt Knut viser til sin opplevelse av at ordene kan oppleves som fremmede. Paret har tilsynelatende en stilltiende avtale om at de heller bruker ordene ”å være glad i”, og mannen i forholdet trekker frem at det å *vis*e at man har det bra og at forholdet er bra, er en måte de formidler kjærlighet til hverandre på. I replikkvekslingen forhandler paret om bruken og betydningen av ord og bekreftelse på kjærlighet. Syltevik (2000 i Røthing 2004:69) har drøftet definisjonen av forhandlingsbegrepet: ”Forhandlinger innebærer at partene er uenige, at de begge i en eller annen forstand har innflytelse på resultatet og at de prøver å komme frem til et felles resultat.”

Knut vektlegger hvordan han likestiller handling og ord, mens Kari understreker at de også ofte sier til hverandre at de er glad i hverandre og at de er glad for livet sitt sammen. De har mest sannsynlig ikke definert hva forskjellen på å elske og være glad i er, men viser til at for dem har det å *være glad i*, blitt forstått som vel så sterkt som å *elske*.

Det kan virke som om dette paret i mindre grad enn de yngre er påvirket av vår tids bruk av eksplisitte kjærlighetsuttrykk som ”jeg elsker deg”. De er i en annen generasjon, og nyanser og språklig nøkternhet kan tilskrives alder og livserfaring.

Forskningsoppgaven *Enduring Love?* viser til funn som vedrører betydningen av å si ”*I love you*”, men det skal ikke sees bort fra at ordene på engelsk ilegges en annen betydning enn det norske ”*jeg elsker deg*”, da det engelske uttrykket nok har en bredere betydning. Samtidig viser forskningen til at handling som symboliserer kjærlighet blir trukket frem som enda viktigere (Gabb m. fl. 2013).

Cecilie og Marcus (gift par i tjuårene) har andre refleksjoner med tanke på samme tema:

Cecilie: Jeg trenger ofte å høre det, jeg, for å... Selv om jeg egentlig er trygg og sikker på det ... Så det er jo følelser som varierer. Man er ikke alltid rasjonell liksom.

Marcus: Jeg tror absolutt det er viktig å si det jevnlig, men samtidig ikke si det mer enn nødvendig, holdt jeg på å si.. Så det ikke går inflasjon i det.

Cecilie: Det er veldig spesielt det der. 'Jeg elsker deg'-uttrykket har blitt veldig sånn bevart i verdier hos oss. Vi har ikke slengt rundt oss med det, fra vi ble sammen(...) Du sa det ikke til meg før vi var gift, haha, jeg husker det så godt av en eller annen grunn. Jeg visste jo at du gjorde det, hvis ikke hadde du ikke giftet deg med meg. Men ja, det er litt sånn stort ord i vårt liv.

Dette paret viser til utsagnet *jeg elsker deg* som spesielt for dem og at det ikke har tapt verdi fordi de ikke har "slengt det rundt". De mener at ordene kan miste sin betydning eller styrke ved å bli brukt for mye.

Paret stiller seg klart innenfor den romantiske diskurs når de forteller om viktigheten av å si *jeg elsker deg*. Men samtidig sier de at de skal mene det når de sier det. I dette utsagnet kan det forstås som at de legger til grunn at kjærlighetsfølelsene varierer. Cecilie posisjonerer seg med et behov for den bekreftelsen som ligger i ordene.

Marcus uttaler også at fysiske behov er viktig i det romantiske kjærlighetsforholdet:

Som vi var innom så... Fysisk kontakt er jo viktig men.. For oss var det jo litt pågang der da vi ble gift. Hadde mer fysisk kontakt da enn før.

Cecilie og Marcus er uttalt kristne, og en leveregel blant mange kristne er at man ikke skal ha samleie før ekteskapet. Paret viser her til at de har forholdt seg til denne kristne tradisjonen. De posisjonerer seg i flere utsagn som kristne og uttrykker at de lever etter Guds ønske. Paret viser til at den fysiske kontakten ble viktigere etter at de giftet seg. I utsagnet posisjonerer Marcus seg, og viser til at de har tatt sitt fysiske forhold til et nytt nivå. Dette henger sammen med at de har fullbyrdet ekteskapet. Informanten kan fremstå som noe konservativ i sine kristne verdivalg, ettersom samfunnet generelt er blitt mer pluralistisk og liberalt på dette området.

På spørsmål om hva kjærlighet er for dem, svarer Mia (i det samkjønnete paret):

Man gleder seg til fremtiden. (...) Ganske herlig liksom, å gjøre det. Å ikke føle at det stopper opp et sted. Det kan sikkert være kjærlighet uansett.

Jeg tolker det slik at Mia her posisjonerer seg innen den romantiske diskurs når hun så tydelig viser til parforholdets fremtid og varighet, og kanskje antyder hun et ønske om å være ”evig din”. Å glede seg til en felles fremtid er hva kjærlighet er for henne.

4.2 Soulmates

Johnson (2003 i Skauli 2008) viser til at det er lite klinisk forskning på samkjønnede par. Selv om det er støtte for at likheten med heterofile forhold er større enn forskjellene, er det enkelte undersøkelser som viser at homofile/lesbiske par på noen områder kan fungere bedre enn heterofile.

Uttalelsene fra det samkjønnede paret skiller seg ut når de snakker om opplevelsen av å ha funnet hverandre - og om forholdet sitt:

Mina: Det kjennes ut som om vi har kjent hverandre alltid. Vi skal være sammen for alltid (...)

Mia: Og så er det liksom ikke noe... Du skal være her. Det er ikke noe spørsmål, det er helt selvfølgelig. Ikke på den måten at man tar det for gitt, men det er en selvfølge. Det er liksom ikke noe mer å diskutere, det skal bare være sånn.

Her uttrykker de sterk tilhørighet og samhörighet. Det kan tolkes som en *soulmate-diskurs*. De er ment for hverandre, mer enn for andre. Soulmate-diskursen kan sies å være en underkategori av den romantiske diskurs. Parforholdet som noe evigvarende relateres til den romantiske diskurs. Ordet soulmate viser til tvillingsjeler. Når man i en kjærlighetsrelasjon har funnet sin soulmate, vil opplevelsen av likhet være sentralt; det være seg i meninger, preferanser, drømmer og verdier. På mange måter vil det føles som å ha møtt den som er ment for deg – den rette. Det å oppleve denne naturlige tilhørigheten til hverandre, kan tenkes å styrke tilknytningen mellom de to i parforholdet. Gjensidig forelskelse kan oppleves som å finne sin *soulmate* (Øfsti 2010).

Mia sier videre om sin partner Mina:

Jeg synes det er viktig med alle småtingene, det synes jeg er koselig, at du husker ting, kanskje noe jeg bare har nevnt i forbifarten. At hun kjenner meg og vet hvem jeg er, liksom. Ja, som sagt... ikke bare går på det romantiske, blomster og sjokolade og sånn, men hun vet hvem jeg er.

Her tolker jeg utsagnet som noe mer enn den romantiske diskurs, det går dypere følelsesmessig; det vises til anerkjennelse og viktigheten av at noen ”vet hvem hun er”. Også dette utsagnet kan forstås innen soulmate-diskursen.

Når noen ”vet hvem du er” kan det forstås slik at partneren har en sterk interesse for å vite mest mulig om deg, og også husker det. Det er sannsynlig at paret bruker tid på å snakke om seg selv - og den andre. Slik føler informanten seg *sett* av partneren, og dette oppleves mer betydningsfullt enn materielle gaver. Vi kan også forstå utsagnet innen tilknytningspsykologien og hvordan det er å bli elsket premissløst, og knytte seg så tett til det mennesket man lever med. Tilknytningspsykologer trekker frem viktigheten av trygghet og bekreftelse. Paret erkjenner avhengigheten av hverandre (Johnson 2012).

Paret bekrefter hverandre i forholdet og viser til ”å bli elsket for den du er”, som også vektlegges i det rene forholdet. Det rene ligger i at parforholdets begrunnelse simpelthen er at man skal være et par, man elsker hverandre fordi man elsker å elske. Kjærligheten er forventet å være selvmotiverende og selvbegrunnende (Skårderud 1998).

4.3 Kommunikasjon

Et av funnene i forskningsprosjektet *Enduring Love?* er hvordan god kommunikasjon blir vurdert som grunnleggende for et varig parforhold. Både de dypere og mer hverdagslige samtalene blir trukket frem som en måte å oppleve nærhet og intimitet på (Gabb m. fl 2013).

Alle parene som ble intervjuet ble stilt et åpent spørsmål om hva de opplever som mest grunnleggende for parforholdet sitt. Mia og Mina i det samkjønnete paret svarer på dette:

Mia: Kommunikasjon... Ja, jeg tror nesten det er det eneste. Hvis det ikke er, så tror jeg ikke det er håp i det hele tatt. Alt det andre kommer i tillegg, tror jeg.

Mina: Ja, det må liksom begynne der, alt formidles gjennom kommunikasjon. Så må man jo prøve å gjøre noe med det man kommuniserer.

I dette utsagnet svarer informantene at kommunikasjon er det mest grunnleggende for parforholdet deres. Her viser de sannsynligvis til både verbal og non-verbal kommunikasjon, og hvordan de opplever at de både gjennom samtaler og kroppsspråk formidler følelser, meninger og ønsker. De spesifiserer ikke hva de kommuniserer, muligens betraktes det som selvfølgelig eller underordnet *hva* det er. Paret posisjonerer seg her i diskursen det rene forholdet, som legger til grunn at kommunikasjon, og nettopp som paret trekker frem; det at

kommunikasjon fører til noe, er viktig. De posisjonerer seg som ansvarlige for sitt eget parforhold - aktive og bevisste.

Paret viser ikke til romantisk kjærlighet som grunnleggende for sitt parforhold. Ved ikke å vise til dette, kan vi legge til grunn at romantiske følelser blir tatt for gitt, eller at Mia faktisk ikke tenker på disse følelsene som avgjørende. Med kjennskap til parets tidligere uttalelser er kanskje det første alternativet mest sannsynlig.

Fredrik (i samboerparet i 30-årene) vektlegger også kommunikasjon når han sier:

Det handler vel om at man... At man interesserer seg for hva den andre personen har å si. (...) Det at hvis man forteller noe, så er den andre genuint interessert, kanskje ikke genuint, men opptatt av, da.

Utsagnet handler om å bli bekreftet, sett og lyttet til, og viser til det rene forholdet som vektlegger åpenhet og kommunikasjon. Det viser også til å være i forholdet for forholdets egen skyld, med dets muligheter til selvrealisering og stimulans (Giddens 1992). Fredrik posisjonerer seg som at denne diskursen er viktig for parforholdet, og at man gjennom kommunikasjon kan vise interesse for den andre.

På spørsmålet om hva som ville skjedd dersom en tidligere felles viktig kulturell norm skulle bortfalle, og hvilke konsekvenser det ville ha for parforholdet, svarer Fredrik:

På akkurat de tingene så har vi ikke noe felles, vi er ulike politisk sett, vi diskuterer ikke noe særlig politikk. Vi er jo... Du er oppvokst i en familie der religion står sterkere enn i min. Men det er ikke basisen i vårt forhold. Men det vi har er jo sånn vanlig kultur. Men vi er vokst opp med ulik kultur i familien.

Her er det ikke tydelig hva Fredrik legger i ”vanlig kultur”, men det er nærliggende å tenke på en diskurs som tar utgangspunkt i at det finnes felles norske verdier og normer. Her viser Fredrik til vanlige temaer som kommuniseres i et par. Han viser til at de ikke har felles meninger om politikk og religion, men de har mest sannsynlig aksept for hverandres ulike oppfatninger. Fredrik posisjonerer seg som at enighet eller likhet i oppfatninger og meninger ikke er premisser for forholdet.

Innen forskning om partnervalg vises det til to hovedteorier. Den ene teorien, som er dominerende, legger vekt på likhet, og den andre teorien legger vekt på komplementaritet. Komplementaritetsteorien ble etablert som en kritikk av likhetsteorien. Komplementaritet skal

forstås som utfyllende ulikhet (Røthing 2004). Ulikhetene i dette parforholdet oppleves ikke nødvendigvis som konfliktfylte.

På spørsmål om hva par som ikke holder, mangler, sier Kari (i det eldste paret):

Kari: Jeg kan ikke svare så generelt. (...) Det jeg synes det er lite om nå, er den vi-opplevelsen. De er så veldig mye en og en. Og da ender det fort med at når de krangler og sånn, så skal en vinne. Og det var det vi kom frem til, at det nytter ikke. Da formulerte vi "ego på hylla". Det nytter ikke at en skal vinne, vi må heller legge vekk, og tenke: hva kan jeg gjøre nå som gagnar forholdet. At du ser på forholdet som en tredje størrelse, og at det er den som er viktig, det er den som teller.

Her må det rene forholdet vike for andre diskurser. Mens det rene forholdet sier at vi er i forholdet så lenge det gagnar oss selv, fremstilles forholdet her som noe man må jobbe med, og at det er et poeng i seg selv at parforholdet varer. Den romantiske diskurs sier at det er et mål at forholdet varer evig. Men slik jeg forstår den, presenterer den ikke hard jobbing for forholdets varighet som et prinsipp. Det blir en sekundær diskurs, det at parforholdet er verdt å jobbe for. Diskursen om "kjærlighet som arbeid" gjenspeiles i populærvitenskapelige verker som argumenterer for at samliv innebærer innsats og investering fra begge parter (Thagaard 2005). Kari viser til vi-opplevelsen som en viktig basis for parforholdet, og hun posisjonerer seg som en aktiv pådriver for at forholdet skal bestå.

Disse to er i mindre grad formet av den nå tiltakende individualisering og individualisme. Vi sies å leve i individualismens tidsalder, men dette paret har kanskje holdt sammen nettopp fordi de alltid har hatt et vi-forhold og ikke bare dyrket selvet.

4.4 Betingelsene

På spørsmålet om parforholdets grunnlag svarer det yngste paret:

Cecilie: Jeg må tenke sånn, hva hvis det ikke var der... Tillit. Jeg vet hvem du er, og jeg vet at jeg kan forholde meg til det. Det er jo avgjørende. Og at vi er grunnleggende enige om det meste, de store tingene. Verdier og ja, tro og sånne ting som gjør hverdagen enklere. Vi slipper å diskutere det.

Marcus: Vi har jo begge et perspektiv på livet som setter oss inn i en større sammenheng på en måte. Både som par og enkeltpersoner, tenker jeg. Det gjør at jeg tenker på henne som en del av Guds plan for livet mitt, det gir en dypere dimensjon.

Det unge kristne paret posisjonerer seg her i en kristen tradisjon i spørsmålet om hvordan livet skal leves. Utsagnet kan relateres til Bibelens sjette bud om at: ”Du skal ikke bryte ekteskapet” og samtidig også relateres til en kristen tradisjon. Posisjoneringen kommer frem i begges utsagn om hva forholdet er bygget på. Cecilie viser først til tillit, men også til at de er enige i de store spørsmålene; troen og de verdiene som følger med. Det fremstilles at uenighet om de store spørsmålene er ønskelig å unngå, og at det blir lettere når de er enige om disse. Noe som vil bidra til forutsigbarhet og harmoni som parets felles *telos*³– kanskje viktigere enn direkte eller indirekte nytelsesaspekter ved forholdet.

Cecilies posisjon kan tolkes dithen at hun med bakgrunn i deres felles tro *vet hvor hun har ham*, og at hun føler seg trygg i relasjonen på bakgrunn av dette.

Marcus er enda tydeligere i posisjoneringen når han sier at hans kone er en del av Guds plan for ham. Her posisjonerer han seg litt på siden i sitt eget liv. Høyere makter har tatt valget, og han er en ”brikke i Guds plan”. Han posisjonerer seg som en del av en større sammenheng, og at de både som par og enkeltpersoner er en del av noe større.

Likhet oppfattes i følge Røthing (2004) som en fordel ved pardannelser. Hun viser til at religiøs likhet lenge har vært et sentralt ideal, og at det for mange fortsatt er det. I forskningsprosjektet *Enduring Love?* (Gabb m. fl. 2013) fant de ikke signifikante forskjeller mellom par med en religiøs overbevisning og de uten, men de religiøse skåret høyere på hvor fornøyd de var med livet generelt.

På samme spørsmål om hva som er grunnleggende for parforholdet, svarer Kari (i det eldste paret):

Det er jo to grunnleggende ting. Det ene er at man må være glad i hverandre og det andre er å ville det, for man trenger viljen óg.

Følelsene trekkes frem som grunnleggende; det at man er glad i hverandre. Den romantiske diskurs settes øverst som grunnleggende for parforholdets varighet. Deretter trekkes viljen frem. Man må *ville* ha et parforhold som varer. Diskursen legitimerer at ikke alltid følelsene vil være like sterke og tilstedeværende. Motgang og hindringer vil komme. Men så lenge man kommer seg videre og *vil* videre, vil parforholdet kunne vare. Øfsti (2010) viser til at

³ *Telos (gr.) = mål, formål (Store Norske Leksikon 2005)*

parforhold kan opprettholdes dersom partene har vilje og innsats, og at de eventuelt får hjelp til kommunikasjon.

Kari snakker her i utgangspunktet om sitt eget parforhold, men uttalelsen kan også forstås mer generelt. Hun snakker ut fra to forskjellige diskurser, men disse virker sammen mot det felles mål, som er parforholdets varighet. Disse to diskursene kan derfor heller forstås som å støtte hverandre.

Dette paret er de eneste som nevner følelser på spørsmålet om hva de opplever som grunnleggende for parforholdet. Og det er neppe tilfeldig at det er dette paret, eldst og tryggest, som i størst grad har et begrepsapparat til bruk i en eksplisitt samtale om kjærlighet.

Kari er også tydelig på at hun har en posisjon der valget er viktig, og der hun er en aktiv aktør i arbeidet for parforholdets varighet.

Cecilie og Marcus viser også til viljen, og valget av en aktiv posisjonering:

Marcus: Ja, og så er det jo et grunnleggende ønske om å være sammen, altså. Vi vil ha hverandre, og det er et valg vi tar hver dag... Og så tror jeg også at noe av det er nåde fra Gud, for å være ærlig.

Valget trekkes frem som viktig, og Marcus sier de hver dag velger hverandre. Han posisjonerer seg både som aktiv, ved å vise til valget, men samtidig også i en mer passiv rolle. Han viser til *nåde fra Gud*, en opplevelse han ikke kan sies å kontrollere. Marcus viser til det aktive valget og et ønske om varighet med bakgrunn i sin religiøse overbevisning. Ikke-religiøse mennesker kan selvfølgelig også oppleve dette valget og ønsket om parforholdets varighet like sterkt, men baserer det da på andre prinsipper.

Kari trekker frem et tema som gjør seg gjeldende i deres parforhold:

Jeg har jo en interesse for ditt fag, også før jeg møtte deg. Så det var vel en forutsetning for at det kan gå (...) Og vi har hatt fryktelig mange mennesker hjemme her som har med deg og ditt å gjøre, til middager og alt mulig. Jeg har vært mye vertinne for din del av livet.

Her kan det synes som om Kari setter seg noe i skyggen av mannen og hans interesse for faget sitt, og vektlegger hva hun har ofret for ham og hans fag. Hun posisjonerer seg tydelig ved å bruke ordet *vertinne*. Slik setter hun seg i en posisjon som kan minne om bildet av det som skal ha vært 1950-tallets ideelle kvinnerolle.

Kvinnens innsats tas i denne diskurs mer for gitt, og er klart knyttet til oppfatninger om ”den tradisjonelle arbeidsdelingen”. Perspektivet på kjønnede betydninger i forhold til omsorgsoppgaver innebærer at kvinnen får mindre respons på det hun gjør. Det er hvordan handlingene vurderes, og den betydningen som tillegges handlingene, som er avgjørende i forhold til den responsen partene gir hverandre (Thagaard 2005:193).

I Waldemar Brøggers *Skikk og bruk* fra 1960 finner vi en kjent referanse til ordet *vertinne*. I emneregisteret ser vi at betegnelsen vertinne blir brukt i flere kapitler av boken. Vertinnen har flere oppgaver og plikter i ulike settinger, som i cocktailselskap eller til bords i middags-selskaper. Det er tydelig definert hva som er vertinnen og vertens oppgaver. For eksempel i cocktailselskap, der vertens oppgave er å skjenke drikkevarer, mens ”*vertinnen ferdes fritt omkring*”. I dagens oppdaterte *Skikk og bruk*, skrevet av Erik Lundesgaard (2005), er ikke vertskapet delt opp, men sees som en enhet.

Det kunne vært interessant å stille oppfølgingsspørsmål til Knut vedrørende hans interesse for sin kones fagfelt og om han har opplevd også hennes fagfelt som viktig i deres parforhold. Det kan ikke utelukkes.

Kristine i samboerpar i 30-årene sier:

Men samtidig så må vi også ha det godt og ha et godt liv. At vi klarer disse rammene rundt, gjør at vi har det godt. Og vi er jo bevisste på at vi har det godt, vi og. Vi snakker veldig mye om det.

Her settes det rene forholdet over kjernefamiliediskursen i spørsmålet om å ha det godt. Dette er et tema paret har snakket om, og Kristine beskriver at de er bevisste dette. Hun posisjonerer seg tydelig i diskursen når hun sier at hun må ha det godt selv, for å kunne gi noe til andre.

Fredrik i samme par sier:

Fredrik: Det er litt, det er ikke luft og kjærlighet, men det er penger, luft og kjærlighet. Og vaskehjelp.

I utsagnet vises det til flere premisser for forholdets varighet. Det vises til en økonomisk diskurs, både gjennom bruk av ordet penger, og ved å vise til muligheten for å ha vaskehjelp. Den rådende fritidsdiskursen begrunner for eksempel behovet for kjøp av vasketjenester for å vinne (fri)tid. Det vises også til den romantiske diskurs ved at kjærlighet settes som en forutsetning.

Den moderne middelklassefamilie er i dagens norske samfunn i en økonomisk posisjon der mange har mulighet til å kjøpe seg fritid. Dette kan være gjennom au pair, vaskehjelp eller ferdig handlet mat på døren. Med tanke på økonomi og utdanningsnivå kan denne moderne familien sammenliknes med 68-generasjonen, men da den generasjonen var unge var det nok for de fleste av dem utenkelig å benytte seg av slike tjenester.

4.5 Selvrealisering

Et av mine spørsmål handlet om hva som ville skjedd med parforholdet dersom en felles viktig samfunnsmessig faktor falt bort. Et av eksemplene på dette var konsekvensene dersom den ene skulle bli arbeidsløs:

Mia: (...) så er du arbeidsløs, er du jo det. Hadde hun blitt det og ikke hadde prøvd å få seg noe nytt, så hadde det blitt en irritasjon. Hvis hun liksom bare... ”det er ikke så viktig, jeg lever på NAV”. Det hadde blitt en frustrasjon, og omvendt, men vi hadde nok klart det helt fint. Men det kommer jo andre konflikter opp (...) men det er en av tingene jeg synes er fint med Mina, at hun har arbeidsmoral og hun liker å jobbe. Hun har ambisjoner, hun vil... Hun synes det er gøy å jobbe.

Her snakker Mia utfra flere diskurser. Hun har forventninger til sin kjæreste om at hun (også) skal jobbe, og at hun skal *ville* jobbe. Her kan man forstå det som at hun snakker ut fra en økonomisk diskurs, som både sier at man skal forsørge seg selv med en inntekt, og at man i et parforhold kan forvente at begge er med på å bidra med inntekt. Men kanskje enda viktigere ligger det i utsagnet en forventning om at partneren tar ansvar for eget liv og vil noe med livet sitt. Partneren skal realisere seg selv på veien mot lykke og tilfredshet. Mias posisjonering forstås da innen det rene forholdet.

På spørsmål om hva som ville skjedd dersom en av dem mistet jobben, svarer Kristine (som midlertidig er uten jobb) følgende:

Nei, men jeg må jo si at nå når jeg ikke har en jobb, det er en belastning i den forstand at jeg føler meg ikke fri til å kjøpe det jeg vil, eller jeg føler at jeg ikke bare kan kjøpe ting. Men at om det hadde blitt for ille så kan man gå - og skille seg. At man er fri da. Så for meg så er vel den at du er god på at vi sikrer oss... Det er kjempebra, men jeg har også behov for å føle meg fri. Så jeg hadde ikke orket dette i lengden.

Kristine forholder seg her til en diskurs som sier at egen økonomi er et nødvendig grunnlag både for å *føle* seg fri – og faktisk *være* fri. Da kan man kjøpe egne ting og ta egne større valg.

Denne økonomiske diskursen er et helt sentralt grunnlag for de større likestillings- og likeverdsdiskursene, i den forstand at økonomisk frihet for kvinner har hatt konsekvenser for den klassiske kjernefamiliens posisjon. Kristine viser til at hun i sin situasjon uten arbeid, føler at hun ikke har det handlingsrommet hun trenger for å føle seg fri.

Det at kvinner har krevd sin plass i yrkeslivet, har vært svært viktig for utformingen av den kvinnerollen vi kjenner i dag. Feminister har kjempet kampen for kvinners rett til likestilling, og i det ligger forventningen om at kvinner skal kunne realisere drømmer, evner og virkestrang på lik linje med mannen (Øfsti 2010:43).

På samme spørsmål svarer samboeren Fredrik:

Jeg tror det å ha en jobb, og det å ha et liv utenfor hjemmet, det tror jeg er en veldig viktig faktor, en sosialiseringfaktor, da. Det tror jeg jeg ville slitt veldig mye med, om jeg hadde blitt arbeidsledig, og det hadde vel gått ut over familien. Hvis jeg nå av en eller annen grunn skulle miste jobben og måtte bli mer bundet til heimen... Det hadde nok vært mer utfordrende enn akkurat det pengemessige.

Fredrik forholder seg ikke til de samme diskursene om frihet og økonomisk uavhengighet, kanskje på grunn av kjønn. Han trekker frem et liv utenfor hjemmet som viktigere. Livet på jobben gir ham sannsynligvis andre impulser. Han uttrykker klart at det ville være utfordrende å miste det sosiale livet utenfor familien, tilsynelatende mer enn den økonomiske utfordringen. Han sier kanskje dette fordi han ikke har kjent på frykten for å miste sin stabile jobb med fast inntekt. Han trekker også tidligere i intervjuet frem jobb som viktig, både for mestring, selvrealisering og sosialisering.

Han posisjonerer seg i det rene forholdet, hvor selvrealisering vektlegges som en integrert del i og utenfor parforholdet.

Over generasjoner er mannsrollen knyttet til en forventning om forsørging av familien. Rollen er forbundet med noe mer enn bare det å bidra til felleskapet og familien. Det kunne vært interessant å få vite hvordan Fredrik ville sett for seg tilværelsen sin hvis han ikke kunne leve opp til denne tradisjonelle forventningen til mannsrollen.

Valg av samlivspartner representerer dilemmaet mellom selvrealisering og utfoldelse på den ene siden, og ønsket om å etablere et varig forhold på den andre siden (Thagaard 2005:27).

Kari (i det eldste paret) sier:

Hadde jeg ikke vært i stand til å ha mitt eget liv så hadde det ikke gått bra, nei.

Kari trekker også frem det å ha et eget liv som viktig for parforholdet deres. Til en viss grad kan utsagnet forstås som at hennes ”eget liv” har vært et premiss for parforholdet. Paret forteller i intervjuet at de beriker hverandre med sine ulike interesser, men samtidig presiserer hun at de har egne liv som ikke er felles på siden av parforholdet. I dette livet de beskriver står arbeidet og arbeidsplassen deres sentralt. Også dette utsagnet kan relateres til det rene forholdet.

Thagaard (2005:194) fremhever betydningen av egentid som grunnlag for frihet innenfor parforholdet. Parforholdet baserer seg på at begge engasjerer seg i hverandres prosjekter.

Kari sier senere i intervjuet: (...) *ingen ville funnet på å være utro, og derfor har vi stor frihet.*

Frihet forstår jeg i denne sammenhengen som muligheten til å gjøre ting på egen hånd og til å ha et sosialt liv utenfor parforholdet. Kari relaterer det til vissheten om at ingen av dem vil bryte med premisset om monogami. Partneren kan være ”trygg” i dette henseendet. Jeg tolker det her slik at hun snakker ut fra det rene forholdet, og at friheten er nødvendig for selvrealiseringen. Utroskap trekkes frem som en klar ”deal breaker”, og relaterer seg også til den romantiske diskurs, der monogami er av de grunnleggende prinsippene.

Friheten er ikke mulig hvis den ikke er forankret i et felleskap, og felleskapet blir ikke godt hvis det ikke gis muligheter for individet (Hareide 2005:105).

Mens man i tidligere generasjoner i større grad deltok i aktiviteter som familie, er det i dag en trend at man har arenaer der man deltar med andre enn sin partner, som for eksempel trening, reiser og samvær med venner. Vi velger våre liv på et friere grunnlag nå enn før. Den enkelte har større mulighet enn noen gang til å realisere sitt potensial og skape sitt eget liv. Vi ønsker både frihet til å velge egne ting, og den tryggheten en forankring i etablerte strukturer gir. Et grunnleggende dilemma i vår tid er motsetningen mellom individets frihet til å foreta valg på egne premisser og et ønske om den tryggheten tilknytningen i et parforhold gir (Thagaard 2005).

4.6 Vennskap

To av parene snakker frem en diskurs som sier at det er avgjørende for varigheten av parforholdet at de er gode venner:

Mia: Det fant jeg ut etter at jeg møtte henne, at det er veldig viktig å være gode venner også. (...) Jeg får aldri den følelsen; nå må jeg ha litt alenetid. Det er aldri noe pes å ha med Mina på ting, jeg vil ha henne med. Vi har det kjempemorsomt sammen hele tiden, alt vi gjør sammen er gøy, og det er veldig viktig. Fordi det er ikke alltid i livet at man har tid til å være kjærester, så det er viktig å ha et grunnleggende godt vennskap også.

Diskursen Mia snakker utfra innebærer at parforholdet er bygget på vennskap, og at dette på mange måter er et hovedgrunnlag i forholdet. Som venner pleier de sammen sine felles interesser, kanskje i motsetning til andre par som ikke har hovedvekt på å gjøre dette. Vi kan gjenkjenne forelskelsesfasen gjennom hvordan Mia snakker om forholdet sitt som helt spesielt, og at hun opplever at samlivet deres skiller seg ut fra hvordan andre har det. Fokuset er et annet enn hos mer etablerte par (Hendrix 2014). Mia sier at hun vil ha kjæresten med på ting, underforstått at det ikke er en selvfølge i parforhold. Og videre sier hun at det ikke alltid er tid til å være kjærester, men at det å være venner er det alltid tid til. Det kan virke som om hun mener det er mer tidkrevende å være kjærester enn venner. Mia trekker frem hvordan det er viktig å prioritere tid med hverandre, og hun posisjonerer seg på en måte som gjør at hun snakker både om nåtid og fremtid.

Senere sier de:

Mina: Ja, vi er gode venner, vi er bestevenner.

Mia: Med noe ekstra, haha, med en liten tvist.

De er altså mer enn bare gode venner, forholdet er bygget på noe mer. Utsagnet følges av latter, og relateres klart til den seksuelle relasjonen deres, som skiller relasjonen deres fra å være "bare gode venner". Seksualitet har en særlig sterk betydning for formidling av kjærighet og følelser (Thagaard 2005).

Som et lesbisk par representerer Mina og Mia et brudd på heterodiskursen. De har valgt en partner av samme kjønn, og understreker at de kan være *både* bestevenner og kjærester.

Heterodiskursen kan forstås som heteronormativitet. Denne dannes av sosiale prosesser som gjør heteroseksualitet til det som er normalt, riktig og naturlig, mens andre seksuelle orienteringer defineres som unormale, annerledes og unaturlige (Bildt m. fl. 2006 i Grønningsæter 2013). Heterofil livstil kan tas for gitt når mennesker møtes. Heterodiskursen legger føringer for forståelsen av kjønn og seksualitet, og definerer situasjoner og oppførselen

knyttet til dem, slik at noen handlinger og væremåter defineres som mer riktige enn andre (Grønningsæter 2013).

Samkjønnete par er i følge forskningsprosjektet *Enduring Love?* (Gabb m. fl. 2013) mer fornøyd og positive til kvaliteten på parforholdet sitt, relasjonen til partneren og hvordan de pleier forholdet sitt. Samtidig skårer de ikke høyere på hvor fornøyde de er med livet generelt. Dette kan ha sammenheng med at det i vårt samfunn fortsatt ikke er like enkelt å leve i et samkjønnet parforhold som i et heterofilt.

Mia og Mina posisjonerer seg som bevisste til utfordringer knyttet til det å være i et samkjønnet par:

Mia: Men det tror jeg kan være et problem med skjeve forhold, at man fort blir kompiser. Føler at det er mange som gjør det i hvert fall, for man blir en stor vennegjeng. (...) Jeg føler at det er mange par som bare sklir ut, liksom. Kan være sammen lenge og... uten at det er noe lidenskap. Vi jenter er jo mye mer kosete med hverandre, så kanskje vi lurert oss selv.

Her problematiseres vennskapsdiskursen. Særlig for samkjønnete par mener Mia at det kan bli vanskelig å skille mellom å være kjæreste og venn. Det hun trekker frem er lidenskap, som et uttrykk for følelsene forbeholdt parforholdet.

Om vennskapet og følelsenes betydning for forholdet deres, sier paret senere i intervjuet:

Mia: Det er veldig viktig, vi er jo klar over at det kommer til å være perioder hvor det går opp og ned. (...) men det er det som er så godt å vite, at da har vi noe annet å lene oss tilbake på. Vi har det bra sammen, vi liker å være sammen. For det er kanskje mange som.. at når forelskelsen går over, så er det egentlig ikke så mye mer.

Mina: Det er noe med det. Vi vet jo om det, så vi prater konstant om det. At vi skal fortsette å være flinke til å ha en date i ny og ne, selv når familien kommer senere, så vi legger stor vekt på at vi skal være et par. Selv om vi er foreldre. Vi skal være sammen.

Jeg tolker Mias uttalelse slik at hun vektlegger at hun og Mina har noe mer å bygge på, og ikke hører til kategorien av par som egentlig ikke har ”så mye mer” når forelskelsen går over. I dette peker hun på vennskapet som en styrke i deres forhold. Hun klarer også å ha et blikk for eventuelle problemer i fremtiden når de blir bli foreldre.

Mina posisjonerer seg videre nokså nær heteronormativiteten som sier at man skal stifte familie og få barn (Grønningsæter 2013). Samtidig holder hun på posisjoneringen i den romantiske diskurs, og understreker viktigheten av å fortsette med å ha et romantisk forhold.

Det yngste paret, Cecilie og Marcus, posisjonerer seg innen samme vennskapsdiskurs og sier om valget av partner:

Marcus: Det var jo det som gjorde meg sikker på at valget var rett, selv om euforien uteble, så visste jeg at jeg ville gifte meg med min beste venn.

Her viser Marcus til valget av ektefelle. Det at de er hverandres beste venner gjorde ham sikker på at det var rett å velge Cecilie. Ved å vise til at ekteskapet er bygget på vennskap, tolker jeg det dithen at han viser til at de har mye felles, og at de har fortrolighet og tillit, god kommunikasjon og trives i hverandres nærvær. Marcus sier at euforien uteble, og viser da til en forventning han hadde om at ekteskapet skulle gi ham en konstant lykkefølelse. En tolkning av dette vil komme senere i analysen.

4.7 Forpliktelsen

I større grad enn tidligere forventer man i parforhold nå at den andre er villig til å jobbe med kommunikasjon, seksuelliv og følelser. Historisk sett har ekteskapet endret seg fra å være et praktisk/økonomisk arbeidsfellesskap til å fungere som basis i kjernefamilien – og i de siste årene til å være en emosjonell oase og et kommunikativt fellesskap (Øfsti 2010).

”Kærlighed er, når jeg ser over på divanen og opdager, at han ligger der endnu efter seksten år.” sier Suzanne Brøgger (Gyldendals Citatleksikon, Nielsen 2004:53).

Informantene mine trekker frem den gjensidige forpliktelsen som grunnlaget for livet sammen. Kjernefamilien står sterkt:

Cecilie: Din lykke kommer i andre rekke når man har barn. Så hvis jeg skulle gitt et råd da, så er det å se livet sitt i et litt større perspektiv enn lykkejaget. Bare, ja, klare å sette ting i riktig rekkefølge.

Kjernefamiliediskursen baserer seg på et interessefellesskap, men gir samtidig rom for de ulike individenes interesser. Kjernefamilien er i dag avhengig av individenes opplevelse av gjensidig forpliktelse. Uten dagliglivets forpliktelser får vi et magert begrep om nærhet, tilknytning og kjærlighet (Aarseth 2011:16). I utsagnet fremhever informantene at barnet er viktigere enn den individuelle lykken. Jeg forstår det ikke dithen at barnet står i veien for

lykke, men at det ikke lenger bare dreier seg om lykke for en selv alene, i motsetning til i det rene forholdet. Informanten posisjonerer seg som om hun har valgt en prioritering i livet.

Det er gjennomført undersøkelser (Gabb m. fl. 2013) som viser at par som har barn, skårer noe høyere på hvor fornøyd de er med livet, enn de som ikke har barn.

Marcus sier videre:

Vi vet at ting går opp og ned, men at vi velger hverandre. Det var det det handlet om da vi giftet oss. Jeg tror jeg var veldig rasjonell på det der.

Her snakker Marcus frem hvordan valget er viktigere enn følelsene. Valget viser her til det å forbli sammen, selv om følelsene varierer. Det betyr at det er en verdi i seg selv at forholdet varer.

Marcus: Jeg tror det handler om grunnholdningen vår, fordi altså, jeg merker at jeg blir mer og mer glad i Cecilie, og jeg tror det har noe å gjøre med at jeg hver dag velger henne, og det er ikke noe alternativ for meg å ha noen andre. Mens hvis man er i et forhold med bakdøra litt sånn halvveis åpen, så vil man... Det er ikke noe problem å finne grunner til at ting ikke funker, eller ting ikke gir deg den lykkefølelsen du hadde håpet på eller noe sånn, men nettopp fordi vi har den grunnholdningen på plass, så gir det oss en trygg plattform for å bli mer og mer glad i hverandre.

Her viser Marcus igjen til deres felles kristne verdier, og hvordan opplevelsen av forpliktelse og følelsene styrkes av valget han gjør. Han viser også til trofasthet og monogami, sentrale elementer i både hans religiøse tro og i den romantiske diskurs.

Samboerparet i 30-årene sier i intervjuet:

Kristine: At vi har felles barn, vi deler felles gleder ved barna, og at vi har et veldig sterkt ønske om å ha et familieliv. At den kjernefamilien... det er godt. Jeg tror, hadde ikke vi hatt barn, hadde vi ikke hatt de felles rammene, vi har jo felles hus og barn som sagt, som kanskje det viktigste, så jeg vet ikke om jeg og Fredrik kanskje hadde vært sammen, det vet jeg ikke. I dag, for å være ærlig. Jeg tror, vi har et veldig sterkt ønske om å ha denne kjernefamilien, og jeg tror at hadde vi ikke hatt det, så hadde vi gått fra hverandre.

Fredrik: Jeg tror det å gå fra hverandre skremmer oss veldig, begge to. For man har bygd opp et liv rundt kjernefamilien og barna. Og man, og jeg tror det, jeg tror ingen av oss ønsker at barna skal vokse opp med skilte foreldre, eller foreldre som bor fra hverandre da.

Her settes kjernefamiliediskursen høyt, og med det deres felles ønske om å ha en varig kjernefamilie. Det er det som holder dem sammen. Det vises også til at kjernefamilien er til det beste for barna, og at de selv ofrer noe for at familien skal bestå. Fredrik presiserer at et eventuelt brudd skremmer dem, og at de har bygd opp et liv sammen. I forhold til ønsket om at samlivet skal vare, fremheves betydningen av felleskapet (Thagaard 2005).

Paret bruker her kjernefamiliediskursen for å begrunne forholdet. De stiller seg i dette utsagnet utenfor diskursene om romantisk kjærlighet og det rene forholdet.

Målet for varig kjærlighet er en relasjon hvor paret står side ved side og kjemper for et felles prosjekt, i dette tilfellet kjernefamilien. Paret skapes gjennom forhandlinger om et fellesskap, hvor parforholdet blir noe mer og større enn summen av enkeltpersonene (Thagaard 2005).

Kari og Knut forteller om sine refleksjoner vedrørende å være gift:

Kari: Det kommer vel frem i det vi sier, men det å føle seg forpliktet, vi er jo det, at det er en viktig grunnstein, at vi er forpliktet til hverandre.

Og på oppfølgingsspørsmålet: *Ville det vært annerledes hvis dere var samboere, ikke gift?* svarer de:

Knut: Det har ikke vært noen aktuell problemstilling.

Kari: Jeg tror ingen av oss ville vært det.

Knut: Nei det er klart, jeg tror vi så for oss at vi skulle gifte oss og nesten alle gjorde det den gangen(...) jeg skjønner egentlig ikke den store gevinsten med samboerskap, det må jeg si.

Kari: Nei, det vi ville var jo nettopp det, å vise den forpliktelsen utad, det var jo viktig og liksom noe av poenget.

Knut: Ja hva oppnår man med samboerskap som man ikke har i ekteskapet (...)Jeg tror det må ligge en vurdering der, om at det er lettere å gå...

Paret posisjonerer seg her som om ekteskap rangeres over samboerskap. Ekteskapet presenteres som et viktig premiss for varighet fordi det tydeliggjør forpliktelsen til hverandre. De snakker utfra den romantiske diskurs, som trekker frem ekteskap og varighet som viktig. Paret posisjonerer seg undrende til bakgrunnen for samboerskap og antar at par i samboerforhold ikke ønsker forpliktelsen i ekteskapet. Samtidig viser de til hvordan de opplever å tilhøre en annen generasjon ved å trekke frem at det ikke var aktuelt for dem ikke å gifte seg.

4.8 Redebygging

Øfsti (2010) viser til hvordan hjemmets lune rede representerte en beskyttelse mot den fremmede og farlige verden som kom med industrialiseringen, det kjønnsdelte arbeidsmarked og offentlighetens administrering av privatlivet. Også i dag kan hjemmet og familien ha en funksjon som et fristed for vanskelighetene og motgangen i livet.

På spørsmål om hva de vil trekke frem som mest positivt ved parforholdet, svarer det eldste paret:

Kari: Tryggheten.

Knut: Leiligheten.

Kari: Haha, ja, den hadde ikke vært så fin hvis ikke jeg var her.

Nå skal vi tolke Knuts utsagn i beste mening, og legge til grunn at utsagnet er sagt med mye humor, som jo blir bekreftet når kvinnen i parforholdet ler. Men utsagnet har betydning likevel. Viktigheten av et hyggelig og pent hjem trekkes frem også senere i intervjuet:

Knut: Jeg mener det at vi har forsterket hverandre på en del punkter. Jeg tror vi har hatt en del felles synspunkter og estetiske vurderinger. Jeg tror vi har lært av hverandre.

Kari: Det er klart at det å skape vakre hjem, både når vi bodde i hus og når vi bor her, det betyr mye for oss. Så det er helt riktig at det betyr noe.

Kari bekrefter altså at et vakkert hjem er viktig for dem, samtidig som Knut trekker frem prosessen og det å skape noe sammen. Dette kan forstås som en redebyggingsdiskurs som kan sees som en underdiskurs av kjernefamiliediskursen, der redet symboliserer trygghet og et sted å høre til sammen. De posisjonerer seg med at dette er en viktig ramme rundt familien. Hjemmet kan også være et sted som utad viser Kari og Knuts status og personlighet, og hva de representerer som et par og en familie. For eksempel vil mange bøker i bokhyllen kunne representere et lesende menneske med boklige interesser og kulturell kapital, slik designmøbler kan være et symbol for velstand og/eller ”god smak”. Aarseth (2011) viser til det Mike Featherstone (1991) betegner som *hverdagslivets estetisering*. Det handler om hvordan den estetiske dimensjonen ved det vi gjør, og ved tingene vi omgir oss med, fremheves på en ny måte – som nøkkelen til *det gode liv*.

Senere i intervjuet sier Kari:

Det er mange ganger folk har sagt sånn... her var det godt å være. Det har skjedd mange ganger, og det er utrolig hyggelig.

For Kari betyr det åpenbart mye at besøkende i hjemmet deres bekrefter at deres innsats er vellykket og at gjestene trives og at det skapes en god stemning. Samtidig symboliserer det kanskje noe mer, noe positivt om ekteskapet. Det kan synes som om det for Kari er en sterk relasjon mellom ”et pent hjem” og et godt ekteskap. Dette kan vi også se eksempler på i interiørblader, hvor eierne av boliger presenteres med bilder som viser vellykkethet, harmoni og felleskap i familien.

På spørsmål om hva som er positivt ved parforholdet, sier Kristine (samboer i 30-årene):

Sånn jeg tenker umiddelbart er sånn at jeg og Fredrik, vi strever for at alt skal være til det beste for barna, vi skal ha et fint hjem, vi strever for å ta en god utdanning, for gode jobber, at vi skal ha et sunt liv, sånn trening og kosthold. Så vi strever begge to for at vi skal ha det best mulig. Det tenker jeg er en kjemperessurs vi begge har...

Her er flere rådende diskurser representert. Det rene forholdet kan her gjenkjennes gjennom vektleggingen av utdanning og jobb, med muligheten for selvutvikling. Dette gir også grunnlag for økonomi og den økonomiske diskurs, som videre bekreftes gjennom uttrykket *et fint hjem*. Et sunt liv og referanse til kosthold og trening er en del av dagens rådende diskurs om hvordan man skal leve.

Etter mitt syn kan kjernefamiliediskursen sees som den rådende diskursen i Kristines utsagn; det er de felles rammene og barna som trekkes frem. Ordet *streve* representerer mer enn å *jobbe* for noe, og er et mer ladet ord. Det sier at det som er målet ikke kommer lett.

Informanten posisjonerer seg innen diskursen om at parforholdet krever innsats for å vare.

Samboeren Fredrik viser også til et felles hjem og rammene rundt kjernefamilien som en ressurs:

Fredrik: Og så har vi jo også, det er viktig at vi har ressurser til å gjøre mye vi har lyst til. Vi har et fint hus, vi har hage og bil.. vi har penger egentlig stort sett. Vi har vaskehjelp. Det er en viktig ressurs.

Fredrik viser her til rammene rundt kjernefamilien, og hjemmet står sentralt. I uttalelsen om at det er ”viktig at vi har ressurser til å gjøre mye vi har lyst til” viser han til økonomi, og mest

sannsynlig til tid og overskudd til å gjøre det hver av dem har lyst til. Han posisjonerer seg dithen at dette er et premiss for at de skal ha det bra; et premiss for at kjernefamilien holder.

Aarseth skriver i boken *Moderne Familieliv* (2011) om sin forskning som viser at mange par investerer tungt i familien, og at felles bygge- og oppussingsprosjekter vitner om dette. Ved siden av jobb, karriere og barn, investeres mye tid i felles prosjekter knyttet til hjemmet. Et viktig poeng er at parene gjør mye av arbeidet selv og dermed skaper noe sammen. Det vises til at prosjekter i hjemmet som oppussing og matlaging, kan forstås som en måte å søke etter *det gode liv*.

Psykologiprofessor Frode Thuen viser også til hvordan mange par opplever at oppussingsprosjekter kan påvirke samliv positivt. Han viser til at oppussing er redebygging og at det er en måte å bli knyttet sammen på. Man investerer tid og engasjement i et felles hjem (Hvamstad 2012).

4.9 Brudd på forventninger

Cecilie og Marcus snakker om forventningene de hadde til det som skulle bli en kommende partner:

Cecilie: Haha, jeg kan nesten ikke huske det. Jeg tror jeg tenkte at det var viktig at han var mer romantisk anlagt, enn det Markus er.. haha, ja det tror jeg. Det har jo blitt han, så det er greit at det ikke ble sånn. Du var jo litt romantisk til å begynne med. Jeg tror jeg hadde en forestilling om det, ikke forventningen til mannen, men til forholdet, da.

Cecilie snakker her om et brudd på den romantiske diskurs. Hun forventet mer romantikk, men uttrykker seg forsonende om det i ettertid. Dette er likevel et brudd på Cecilies opprinnelige forventninger til parforholdet. Hun nedtoner utsagnet ved å presisere at det var en forventning til forholdet og ikke til mannen, og posisjonerer seg dermed mindre kritisk.

Marcus: Ja, jeg vet ikke om jeg hadde så mye forventninger akkurat til min kommende kone, men jeg hadde nok en forventning om at ekteskapet skulle gjøre meg mer eller mindre konstant lykkelig, mer eller mindre sånn konstant lykkefølelse. Gjennomgående lykkefølelse. Jeg så liksom for meg det, at når man er gift og har familie da er det sånn, da faller alt på plass.

Her er det flere diskurser man kan forstå Marcus utfra; på den ene siden kan man tenke at hans tro og religion har bidratt til denne forventningen og forestillingen om lykkefølelsen, og at Gud skulle gi ham den følelsen som resultat av å ta det riktige valget. På en annen side kan

uttalelsen også forstås utfra en diskurs som sier at det er fra seksualiteten forelskelse og sterke kjærlighetsfølelser kommer; at de har utspring i at forholdet blir tatt til et nytt nivå når man er gift og ekteskapet er ”fullbyrdet”. Thagaard (2005) viser til at seksualitet i parforholdet styrker den følelsesmessige kontakten, og at formidling av kjærlighet og intimitet får en spesiell betydning gjennom den seksuelle relasjonen.

Videre sier Marcus at han ventet at alt skulle ”falle på plass”. Jeg tolker det slik at han opplever at det fortsatt er ting i livet hans som ikke har funnet sin endelige form. Når noe faller på plass kan det bety at man finner ro, ting oppleves som rett. Han posisjonerer seg som om dette ikke har skjedd helt ennå. Hendrix (2014) hevder at forelskelse innebærer en følelse av at den andre personen skal gi oss en følelse av helhet. Han viser til hvordan denne forventningen blir forsterket gjennom det som er skrevet om kjærligheten. Kanskje er det nettopp denne forventningen Marcus viser til når han posisjonerer seg som søkende etter opplevelsen om at ting skal falle på plass.

Marcus hadde før han giftet seg en forventning om at ekteskapet skulle gi konstant lykke – eller en gjennomgående lykkefølelse. Mer realistisk er nok Tomas Espedals syn på en type hverdagslykke:

Jeg vet nå at lykken er vanskelig å beskrive; den lever sitt eget stille, usynlige liv mitt i hverdagen mellom de to som elsker. Hun lå i sofaen og hvilte. Jeg sto på kjøkkenet og laget mat. Ropte inn til henne at middagen var ferdig. Forsto jeg ikke hvilken lykke det var at hun lå i sofaen og leste? At vi skulle spise middag sammen? Jeg tenkte ikke på det; jeg var lykkelig.

Åh, lykkelig. Så lykkelig. (Tomas Espedal, 2011:114-115)

Cecilie viser til hvordan Marcus har fått definere viktige sider ved parforholdet, og viser til en bok om kjærlighetsspråk⁴:

Så jeg vet jo at hans kjærlighetsspråk er tid. Nå som.. hvis fysisk kontakt er dekket. Så er tid det neste, haha. De to tingene mest, er det ikke det, haha (...) Ja så, men for meg er gaver høyt oppe, hvordan jeg liker å vise, eller hvordan jeg liker å få kjærlighet på. Så det er litt naturlig å vise det sånn og. Men, jeg ga opp det litt, for jeg skjønnte at det ikke betydde så mye for han.

Cecilie viser til sitt kjærlighetsspråk som er gaver, men sier at hun har gitt opp å vise kjærlighet på denne måten fordi gaver ikke har samme betydning for ham. I uttalelsen setter

⁴ Det vises til boken *Kjærlighetens fem språk* av Gary Chapman. De fem grunnleggende kjærlighetsspråkene hevdes å være: anerkjennende ord, tid for hverandre, tjenester, gaver og fysisk nærhet.

hun seg selv i en rolle hvor hun gir avkall på det som er hennes kjærlighetspråk. Hun får ikke motta kjærlighet på det ”språket” hun opplever er viktig for henne. Jeg tolker utsagnet som et brudd på forventninger, da hun lar hans kjærlighetspråk få forrang, og hun setter sine behov som sekundære.

Cecilie forteller også om et brudd på forventninger i tråd med den romantiske diskurs:

Det var en periode i begynnelsen, når vi var, når jeg var veldig forelska. At jeg måtte legge bånd på meg nesten. Det er jo ikke.. jeg føler fortsatt ikke at det er rom for forelskelse i forholdet vårt. For det bare, der er vi forskjellige. Du bare blæ.. du forstår liksom ikke, tror jeg, hvordan det føles for meg. Det er vanskelig, du klarer ikke å ta den til deg, så da bare holder jeg det for meg selv.

I den romantiske diskursen er forelskelsen starten på forholdet. Neste steg innebærer å legge til rette for at dette grunnlaget utvikler seg videre til sterke følelser (Granrusten 1996). Cecilie forteller i utsagnet om brudd på den romantiske diskurs, når hun må legge bånd på seg og holde følelsene for seg selv. Hun snakker utfra den romantiske diskurs, men opplever selv at denne delen av forholdet bryter med diskursen. Hun tolker det som om han ikke forstår forelskelsen, og at hun derfor heller ikke deler den med ham. Hun blir ikke møtt på den måten hun hadde håpet, forventet eller kanskje ønsket. Det kan forstås dithen at han sitter på en definisjonsmakt som gjør at hun velger å ikke dele disse følelsene med han. Han har fått definere at det ikke er rom for forelskelse i forholdet, sett fra hennes synspunkt.

Cecilie posisjonerer seg som søkende etter mer bekreftelse og innflytelse. Marcus får definere mye i forholdet; hvordan de viser kjærlighet er det han som i stor grad har fått bestemme. Her er vi nok inne på både en maktdiskurs og en kjønnsdiskurs.

Også Kristine i samboerforholdet viser til brudd:

Det blir den kjærligheten vi har. Men om man søker noe mer, det blir noe annet. Man kunne ønske at man var deeply in love.

Kristine viser i utsagnet til den romantiske diskurs med tanke på at parforholdet kan gi noe mer, og å være ”deeply in love”. Det kunne vært et mål og et ønske. Hun viser til deres kjærlighet, som vi har plassert innen kjernefamiliediskursen. I utsagnet kan man forstå det som at Kristine posisjonerer sitt eget forhold som et brudd til den romantiske diskurs. Hun posisjonerer seg innen en diskurs som ikke vektlegger romantisk kjærlighet og viser til at det

finnes andre ”lim” som er viktigere for dem. Kristine sier *ikke* at det ikke finnes varme følelser mellom henne og samboeren, men viser samtidig til ambivalens.

Vår kultur er preget av verdier som fremhever både romantiske og rasjonelle sider ved kjærligheten og parforholdet. Den romantiske diskurs viser til den følelsesmessige forankringen i parforholdet, mens den rasjonelle diskursen fremhever det å vurdere kjærligheten i lys av fornuftbaserte overveielser (Thagaard 2005). Kristines uttalelser kan tolkes på den måten at hun i stor grad viser til parforholdet deres som fornuftbasert. Andre ting enn den følelsesmessige forankringen er vektlagt.

5 Drøfting

Temaet for denne oppgaven er hvilken betydning kjærlighet har for parforholdet, i betydning den romantiske kjærligheten, sett i forhold til andre behov og idealer. Gjennom min analyse har jeg kunnet identifisere diskurser par forholder seg til når de reflekterer over eget parforhold. I drøftingen vil jeg se på implikasjoner for praksis, og hvordan man som terapeut kan forstå de følelsesmessige aspektene sett opp mot andre forutsetninger.

Parrelasjoner og deres aspekter er mangfoldige. Oppgavens drøfting avgrenser seg naturlig nok til de temaer og utsagn som mine spørsmålsstillinger fokuserte på.

Ingen av informantene gikk i parterapi på det tidspunktet intervjuet fant sted, og de opplevde tilsynelatende ikke så store utfordringer at de trakk frem terapi som aktuelt. Imidlertid kan de forutsetningene og momentene parene trakk frem i intervjuene, drøftes med tanke på implikasjoner for praksis, for slik å utvide kunnskap og forståelse for andre pars utfordringer og muligheter.

I terapirommet er to elementer i møtet med par og familier sentrale. Det første gjelder evnen til å gjøre en realistisk samfunnsanalyse for å kunne se og gjenkjenne hvilke rådende diskurser par lever under og blir påvirket av. Terapeutens manglende oppmerksomhet på dette punktet kan gjøre at man selv blir offer for disse kreftene og går seg vill. Det andre gjelder behovet for å støtte parenes mestring av denne samfunnskonteksten. Terapeuten må våge å tematisere og utfordre diskursene for å kunne bidra til gode samliv (Hareide 2005).

Sosiale medier på internett representerer i vår tid en sterk ytre påvirkning. Hva som deles der får konsekvenser for hvordan vi tenker om, og vurderer, eget parforhold. For få år siden trengte ikke par forholde seg til andres vellykkethet, ferieturer og perfekte barn i den grad som i dag. Aldri før har dette lykkejaget vært mer synlig og dominerende.

Den romantiske kjærligheten og brudd på forventninger

Parforholdet begrunner ikke lenger seg selv etter at det er etablert. Det må begrunnes om igjen hver dag, og kjærligheten må kontinuerlig gjenskapes for å være et varig prosjekt. Kjærligheten er en gave mellom mennesker, men i parforholdet risikerer den også å bli en kronisk anstrengelse – den krampeaktige jakten på evig forelskelse (Skårderud 1998:105)

Flere av oppgavens par viser til brudd på forventninger innen den romantiske kjærlighet og den romantiske diskurs. Ikke alle informantene opplevde at det var rom for deres forelskelse i parforholdet. Mennesker generelt kommuniserer romantisk kjærlighet ulikt, og en viktig

faktor for å føle seg forstått av sin partner er kanskje nettopp at vi får gitt uttrykk for våre følelser på den måten som faller oss naturlig. Siden det ikke finnes en fasit for hvordan vi skal kommunisere kjærlighet, kan vi tenke oss at par enten kommuniserer kjærlighet på hver sin måte, eller at paret gjennom forhandlinger utvikler en tredje og felles måte å dele og bekrefte slike følelser på. I en terapissetting vil det kunne være hensiktsmessig å utvide pars handlingsrom for formidling av kjærlighetsfølelser, for at begge parter skal kunne formidle og bekrefte disse.

Betydningen av kjærlighet trekkes i ulik grad frem av informantene. Et ønske om forelskelse og å være ”deeply in love” kan vitne om savn etter sterkere følelser, og utgjør et brudd på den romantiske diskurs. Dersom et par i terapi opplever et slikt brudd som et problem, kunne det vært hensiktsmessig å la paret vekte de ulike aspektene ved parforholdet. Imidlertid understreker flere av informantene betydningen av andre faktorer enn forventninger om den store kjærligheten. I en terapisisituasjon vil man kunne introdusere alternative diskurser for å utvide parets egenforståelse og handlingsrom. Som et eksempel kan kjernefamiliediskursen legitimere at parforholdet består uten de sterke kjærlighetsfølelsene. Slik kan terapeuten bidra til å klargjøre for paret hvorvidt bruddet på den romantiske diskurs er vesentlig for dem - og hvilken betydning følelsene vektlegges. Og videre; hvilke andre aspekter de ser som kan bidra til å utvikle parforholdet.

Øfsti (2008b) viser til at terapeuter ofte har mange erfaringer med at den romantiske kjærligheten bryter med idealer og de rådende diskursene. I følge kritikerne er den romantiske kjærligheten uoppnåelig som limet i forholdet, og som idealet i samfunnet.

Den romantiske kjærligheten og vennskapet

Vennskap er for mange par et viktig grunnlag for parforholdet, men for de fleste vil også en seksuell relasjon ha stor betydning. Det er nettopp denne delen av parforholdet som skiller relasjonen fra et vanlig vennskap. En forholdsvis vanlig vending i dagligtalen når vi snakker om par som velger å gå fra hverandre, er begrunnelsen om at de etter hvert ”bare var venner”. Vi kan velge å tolke et slikt utsagn som at den intime og seksuelle delen av relasjonen har fått for liten plass.

I en terapisisituasjon der et par trekker frem hvordan vennskapsfølelsene har fått for stor plass, i den forstand at den intime eller seksuelle relasjonen har mistet sin betydning, vil det være

meningsfullt å snakke med paret om deres forståelse av den romantiske relasjonen dem i mellom.

Når par som oppsøker terapi opplever det som utfordrende å kombinere vennskap med intimitet, fortrolighet og foreldreskap, kan de bli møtt med forventninger om å ”prøve litt hardere” eller litt annerledes (Øfsti 2008b). Her vil det være viktig ikke å ta for gitt at et par forutsetter et samliv i henhold til den romantiske diskurs, men at man som terapeut presenterer alternative måter å utvikle og bevare samlivet på, for eksempel med bakgrunn i vennskapet. I en slik situasjon må terapeuten være bevisst parets bestilling i terapiprosessen.

Generelt kan vi se på vennskap som en god basis for varig romantisk kjærlighet, samtidig som den romantiske kjærligheten på sin side kan gi grunnlag for å utvikle vennskapet som en god grunnmur i forholdet. Det er vanskelig å tenke seg et varig forhold med varige romantiske følelser om det ikke utvikles et vennskap.

Forskning viser at kjærlighet for mange handler om følelsen av å ”høre hjemme i en annen”, om å bli sett og forstått, forteller parterapeut Catrin Eide. Videre viser hun til at man som parterapeut møter mange former for kjærlighet, og at det fører til en ydmykhet for hva kjærlighet er (Kreutz-Hansen og Berg 2015: 77). Som parterapeut er man helt avhengig av å ha et vidt perspektiv på kjærligheten, og være bevisst også egne diskurser som påvirker en.

Selvrealisering og kommunikasjon

Vi lever i en tid der vi på de fleste materielle områder har det bedre enn for bare få tiår siden - med større økonomisk trygghet, mer privat velstand og flere muligheter til individuell selvrealisering (Hareide 2005). Jo høyere man befinner seg i behovspyramiden, jo mindre er man opptatt av de basale behov, mens ønsket om selvrealisering blir et krav mange setter.

Kjetil Nordengen problematiserer selvrealiseringsbehovet i dagens samfunn i Klassekampen:

For oss unge voksne i dag er ikke vanlig selvrealisering nok. Vi skal ikke bare bli det beste vi har forutsetning for å bli, vi vil helst strekke oss hinsides våre egne evner og begrensninger (Nordengen 2015:32).

Innen diskursen det rene forholdet vektlegges både selvrealisering og kommunikasjon.

Samtidig kan dette være premisser som står i konflikt med hverandre. Kommunikasjon og det å føle seg forstått blir trukket frem som viktig. Betydningen av utdanning, arbeid og ”et eget liv” er viktig for selvrealiseringen.

I en terapisisituasjon vil man kunne sette fokus på hva paret har av ”vi-arenaer”, og hva de bruker egentid på. Det vil være hensiktsmessig å vise til at man både kan ha et liv på egen hånd og et liv sammen. Man må trekke frem viktigheten av å dele sine erfaringer fra egne sosiale arenaer; de har hvert sitt liv, men er fortsatt et *vi*. Når jeg-opplevelsene blir mange og sterke blir det desto viktigere å kommunisere godt fra og rundt disse opplevelsene. I motsatt fall vil partnerens jeg-opplevelser kunne føre til følelse av uvitenhet, utrygghet og sjalusi. Et mål kan være å dele så mye at jeg-opplevelsene nærmest blir vi-opplevelser. Kommunikasjon gir trygghet. Trygghet i forholdet er en forutsetning for at selvrealisering skal være mulig samtidig som forholdet består.

Vi har kunnskap om hva som skal til for å kunne ha et godt samliv. Det handler ikke minst om det å kunne tenke *vi* og ikke bare *jeg*. Det stilles store krav og forventninger til parforholdet i dag. Mye skal realiseres i parforholdet, og det hele kan betraktes som et ganske risikabelt prosjekt (Hareide 2005).

Noen par har ønske om å ha så tette bånd at de ikke trenger å ha noe ”eget liv”. Det kan selvfølgelig problematiseres hvorvidt det kan være naturlig og positivt med noe som er ens eget, ikke minst når den første forelskelsen er over. Samtidig skal man som terapeut ha stor respekt for parenes egne valg - som de opplever fungerer for dem.

Selvrealisering og redebygging

Når par skal kombinere jobb med familieliv oppstår det ofte utfordringer. Både jobbens selvutfoldelseskrav og forskjellen på menn og kvinners ansvarsfølelse på hjemmebane kan bidra til at likestilling blir problematisk. Når par insisterer på lik mulighet til selvrealisering, tvinges de til å tenke nytt vedrørende den enkeltes identifisering med familien og med misforholdet mellom jobbens og familiens gravitasjonskraft (Aarseth 2011).

I dette spennet vil kjernefamiliediskursen og det rene forholdet kunne sies å kjempe om førsteprioritet.

Kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner tas for gitt i det klassiske romantiske komplottet, samtidig gjør det moderne likestillingskravet at par ofte krangler om alt fra husarbeid, barnepass og karriererelaterte temaer (Øfsti 2010).

Husarbeid er et vanlig hverdagsproblem i mange forhold. I år 2000 utførte kvinner fortsatt over en time mer husarbeid enn menn daglig. Fremdeles gjør kvinner mest hjemme, selv om

forskjellen mellom menn og kvinners innsats i husarbeid er redusert over tid. I følge NOVA rapport 8/12 utgjør fedres tid til omsorg for barn 55 prosent av mødres tid, og for husarbeid er andelen 42 prosent av kvinnenes.

I terapisisituasjoner hvor konflikter begrunnes med prioritering av tid i hjemmet versus selvrealisering, vil paret måtte forhandle seg frem til en enighet eller felles forståelse av hvordan de selv og partneren prioriterer. Hva som oppleves som en rettferdig deling vil variere fra par til par. Mange takler denne forhandlingen. Omkring oss finnes mange gode og vellykkete forhandlingsfamilier. Det meste avklares både til det beste for den enkelte og felleskapet (Skårderud 1998). Full ”rettferdighet” og absolutt likhet kan imidlertid være uhensiktsmessige og slitsomme idealer å oppfylle. En riktig arbeidsdeling behøver ikke innebære at man gjør det samme, men at begge bidrar på omtrent lik linje. Pliktoppgaver bør nok fordeles noenlunde likt, mens andre oppgaver kan fordeles etter interesser. Hvis par ikke får forhandlet seg frem til en arbeidsdeling, vil dette føre til slitasje på parforholdet.

Det er grunn til å merke seg Finn Skårderud (Ibid) sitt budskap om at vår tids dyrking av det selvrealiserende menneske får for mye oppmerksomhet, mens familien som arena for trygghetsskaping og identitetsdannelse underkommuniseres. Samlivet blir da i ytterste konsekvens et selvutviklingsprosjekt.

Soulmates og forpliktelsen

Noen opplever å finne sin ”soulmate” når man forelsker seg. Soulmediskursen viser til den gjensidige forelskelsen, opplevelsen av intimitet og likhet - og det å høre sammen. Forelskelsen legitimerer inngangen til et romantisk forhold (Øfsti 2010). Samtidig er hverdagslivet og forpliktelsen en forutsetning for parforholdets varighet, og det kreves dermed også en felles forståelse av dette.

I en terapisisituasjon vil det være hensiktsmessig å sjekke ut om par som ser seg som soulmates og som oppsøker terapi med bakgrunn i det man kan kalle hverdagens utfordringer, fortsatt har romantiske kjærlighetsfølelser. Øfsti (2010) viser til hvordan terapeuter ofte etterspør parets forelskelseshistorie. Hvis paret i utgangspunktet var veldig forelsket, er det kanskje større sannsynlighet for å finne tilbake til kjærligheten? Spørsmålet kan forstås som en intervensjon som kan føre paret tilbake til troen på hengivenheten, skjebnen og de positive følelsene for hverandre.

Om hverdagsforpliktelsene i parforholdet og oppfølgingen av dem tar for stor plass, kan de sterke følelsene over tid svekkes. Terapeuten kan kommunisere at også soulmates må jobbe med forholdet og følelsene, og som andre finne en balanse begge kan leve med.

Betingelsene og den romantiske kjærligheten

Innledningsvis i oppgaven viser jeg til hvordan Øfsti (2010) beskriver at utfordringer i parforhold oppstår når partene opplever forholdets kvalitet forskjellig. Den ene savner noe mer, mens den andre er fornøyd med tingenes tilstand. Dette savnet kan ofte være et følelsesmessig savn. Det vises til hvordan kjærlighet, og eventuelt mangel på kjærlighet, er et av de hyppigste temaene som fører til at par oppsøker terapi (Ibid).

”Det er to grunnleggende ting, det ene er at man må være glad i hverandre, og det andre er å ville det, for man trenger viljen óg.”

Dette er et viktig utsagn fra en kvinne med et langt samliv bak seg. Og dette utsagnet er kanskje i sin kortform så klart som dette kan sies. *Viljen* trekkes frem som grunnleggende for et varig parforhold. Partene må ha et ønske om at parforholdet skal bestå. Uttalelsen kan forstås som vesentlig i flere diskurser som er belyst i analysen.

Et godt resultat av parterapi kan i større grad forventes når problemene paret oppsøker terapi for, ikke er for alvorlige eller har vart for lang tid, og det eksisterer et sterkt ønske om å bevare forholdet (Snyder m. fl. 2006 i Skauli 2008). Altså er det bevisste valget og ønsket om varighet et viktig premiss. Dårlig evne til å takle konflikter, mangel på positive følelser og lav grad av intimitet er forbundet med dårligere respons på parterapi (Skauli 2008).

Som nevnt tidligere kan parterapi også være en arena der par finner ut eller erkjenner at de faktisk ikke ønsker å fortsette forholdet (Øfsti 2010). Som terapeut vil det være viktig at man ikke har en agenda om at ethvert parforhold skal vare. En av terapiens hensikter vil være ikke å lukke, men å åpne for alternative handlingsrom. Par skal ikke få følelsen av at de går på et nederlag hvis de bestemmer seg for å gå fra hverandre.

Samtidig er det tydelig for de fleste som har vært i et parforhold at det til daglig, eller i perioder, blir liten tid til å pleie og vedlikeholde forholdet. Følelsesaspektene i parforholdet blir tilsidesatt for mer praktiske hverdagslige aspekter. Som terapeut er oppgaven å gjøre parene oppmerksom på perspektiver og handlingsrom de tidligere kanskje ikke har sett.

Veien videre er parets valg.

6 Avslutning

Vi elsker – som om vi ikke kan annet. Vi elsker – selv om det er det mest umoderne vi kan gjøre. Og det er dette som er kjærligheten; til tross for alle farer og omskiftelser og elendige prognoser bare fortsetter den og fortsetter. Selv om samtlige massemedier og alle tidsriktige profeter og den samlede vitenskapsstand hevder at kjærligheten bare er en kjemisk prosess, fortsetter vi å tro på den. Fordi vi vet den finnes. Kjærligheten er en realitet. Den er vårt eneste håp på jorden (Lid Larsen 1998:71).

Mange har forsøkt å forklare hva som er forskjellen på lykkelige og ulykkelige par, og forskere har sett på både egenskaper og personlige trekk for å finne en oppskrift på et vellykket parforhold.

Siden 1990-tallet har forskning på parforholdet vært opptatt av de ”dypere” temaene i samlivet, som meningen med samlivet og dets varighet, holdninger og verdier, felles forventninger, hengivenhet, forpliktelse, evne til å kunne tenke *vi* og ikke bare *jeg*, tilgivelse og det og kunne ofre noe for samlivet. Kvaliteter som dette blir sett som sentrale for å kunne få til gode familieliv og samliv (Hareide 2005:118).

I min oppgave har alle informantene en forventning om at parforholdet skal vare, men viser til ulike premisser for varigheten. Et par sier de har felles barn og et felles liv, og trekker frem dette som viktig. Et annet par trekker frem sin religiøse overbevisning. Et tredje par trekker frem hvordan det grunnleggende vennskapet deres er et premiss for varigheten, og det fjerde paret trekker frem både følelser og viljen.

Alle de mannlige informantene trekker frem hvordan handling og det å gjøre noe for hverandre er tydelige tegn på et velfungerende parforhold. Det ligger mye kjærlighet bak handling, og de beskriver dette som en alternativ måte å vise kjærlighet på. Å vise at man har det bra, å finne på hyggelige ting sammen, og å gjøre noe for partneren sin blir ilagt stor betydning. Med tanke på at det er de mannlige informantene som trekker frem dette, kan det forstås som en kjønnet diskurs, der handling sidestilles med verbalt uttrykte følelser. Enkelte av utsagnene fra mennene kan tolkes dithen at de mener at handling er viktigere enn verbalt å uttrykke kjærlighet.

Tre av parene viser til *valget om varighet* som grunnleggende for parforholdet. Informantene som uttaler dette inntar en aktiv posisjon, der de er utførere med ansvar og kontroll på situasjonen. Et av parene viser ikke til det frie valget, men derimot til at de har tilhørighet på et dypere plan. De er ment for hverandre. Disse informantene tar en mindre aktiv rolle når de viser til følelsene som grunnlaget for parforholdet.

Følelsene blir likevel av alle parene trukket frem som vesentlig, men er seg bevisst at følelser kan og vil variere. De trekker også frem andre premisser enn de sterke romantiske følelsene, og er mer opptatt av å ha det bra og trygt enn jeg forventet. Følelser om samhørighet og trygghet dominerer bakgrunnen for valget om å fortsette parforholdet.

En viktig observasjon i min oppgave er at parene i mindre grad enn forventet eksplisitt viser til kjærlighetsfølelsene som grunnleggende for parforholdets varighet. De trekker derimot frem forhold som trygghet, felles hjem, kommunikasjon og tillit.

Den sterkeste forutsetningen for varighet synes å være *viljen*, eller rettere det *bevisste valg*.

Alle svarene tyder likevel på at *varighet forutsetter en form for, og en grad av, kjærlighet*. Et bånd som skal vare mellom to, trenger som regel mer enn fornuften som lim (Skårderud 1998:107).

Litteraturliste

- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv: Den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.
- Bagge, R. (2011). Hvordan bruke forforståelsen når jeg ikke kan vite noe om den andre? I *Fokus på familien* 1/2011.
- Brøgger, W. (1960). *Skikk og bruk*. Oslo: J. W. Cappelens forlag.
- Collett, C. (1946). *Amtmannens døtre*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Ericsson, K. (1993). I Velkommen til den store oppvasken. Backlash I Norge? Rapport fra en konferanse om kvinner I 90-åra. Norsk forskningsråd.
- Espedal, T. (2011). *Imot naturen*. Gyldendal Norsk Forlag. 2. opplag 2011.
- Gabb, J og M. Klett Davies, J. Fink, M. Thomae. (2013). *Enduring Love: Couple relationships in the 21st century*. The Open university.
- Giddens, A. (1992). *Intimitetens omvandling. Seksualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nya Doxa.
- Granrusten, P. T. (1996). I B. Brandth og K. Moxnes (red.). *Familie for tiden. Stabilitet og forandring*. Tano Aschehoug.
- Grønningsæter, A. B., H W Kristiansen og B. R. Lescher-Nuland (red.). (2013). *Holdninger, levekår og livskvalitet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hareide, B. J. (2005). *Kjærighet i colaens tid*. I H. Hårtveit (red.) *Perspektiver på parforhold*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hart, S og Schwartz R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag. 1. utgave, 4 opplag 2013.
- Hendrix, Harville (2014). *Elsker du meg?* Arneberg Pocket.
- Hill, C. E., B. J. Thompson og E. N. Williams. (1997). A guide to conducting consensual qualitative research. *The Counseling Psychologist* 25.
- Hvamstad, E. (2012, 29. oktober). *Oppussing kan redde forholdet*. Hegnar.no Hentet 8. april 2015 fra: http://www.hegnar.no/reise_livsstil/artikkel457069.ece

- Jørgensen, M W og L Phillips. (2013). Diskursanalyse som teori og metode. Roskilde Universitetsforlag.
- Kvale, S. og S. Brinkmann. (2009). Det kvalitative forskningsintervju. Gyldendal Norsk Forlag, 2. utgave, 3. opplag 2012.
- Kvaran, I. (2008). Skilsmisse sett med barns øyne. Barns sårbarhet og håndtering. Doktoravhandling, NTNU. Trondheim.
- Kreutz-Hansen, H. Og R. Berg. (2015, 4. april). Ville hjerter. VG Helg:75-78.
- Lid Larsen, V. (1998). Anti-sex. Oslo: Tiden Norsk Forlag A/S.
- Lock A og T Strong. (2014). Sosial konstruksjonisme. Teorier og tradisjoner. Fagbokforlaget.
- Lundesgaard, E. (2005). Skikk og bruk. Oslo: Cappelen.
- Matheasdatter, B. (2015, 7. mars) Ekte kjærlighet? Dagbladet, Magasinet: 68.
- Mitchell, S. A. (2002). Can love last: The fate of romance over time. New York, W. W. Norton & Company.
- Nielsen, P. L. (2004) Gyldendals Citatleksikon. København: Gyldendal.
- Nordengen, K. (2015, 12. mai). Selvrealisering 2.0. Klassekampen: 32.
- NOVA 8/12. Hansen T. og Slagsvold B. (red). Likestilling hjemme. Norsk institutt for forskning, om oppvekst, velferd og aldring.
- Røthing, Å. (2004). Parforholdet. Idealer, forhandlinger, strategier. Oslo: Gyldendal.
- Skauli, G. Ø. (2008). Praktiske nytte av parterapiforskning. I Fokus på familien 4/2008.
- Skårderud, F. (1998). Uro. En reise i det moderne selvet. 3. opplag. Oslo:Aschehoug.
- Statistisk sentralbyrå 2014 (ssb.no/befolkning/statistikker/ekteskap)
- www.statbudsjettet.no
- Syltevik. L. J. (2005). Fra trygg havn til vaklende fellesskap? I H. Hårtveit (red.) Perspektiver på parforhold. Oslo: Universitetsforlaget.

Telste, K. (2005). Det lykkelige valget. I H. Hårtveit (red.) Perspektiver på parforhold. Oslo: Universitetsforlaget.

Thagaard, T. (2005). Følelser og fornuft. Oslo: Abstrakt forlag.

Thagaard, T. (2009). Systematikk og innlevelse, en innføring I kvalitativ metode. 3 utgave. Oslo: Fagbokforlaget.

Tilden, T. (2011). Terapeut og forsker i to-spann. Innføring av forskning ved en klinisk enhet. I Fokus på familien 4/2011.

Willi, J. (1993). Hva holder par sammen. *Hans Reitzels Forlag*.

Willig, C. (2001). Discourse Analysis. I Smith, J.A. (red.). *Qualitative psychology*. Sage Publications Ltd.

Øfsti, A. (2008a). Some call it love. Oslo: Diakonhjemmet Høgskole. (Doktoroppgave i familieterapi)

Øfsti, A. (2008b). Om å ta den romantiske diskursen for gitt. Et essay om diskursiv parterapi. I Fokus på familien 04/2008.

Øfsti, A. (2010). Parterapi: kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1: Informasjon til informantene

Informasjonsark for deltakere forskningsprosjekt;

Hvordan snakkes kjærlighet frem, og hvordan vektlegges de følelsesmessige aspektene i forhold til andre faktorer som par trekker frem som viktige for parforholdets kvalitet og varighet.

Hvem forsker:

Mitt navn er Vibeke Fougner Aunan. Jeg er masterstudent i familieterapi og systemisk praksis ved Diakonhjemmet høyskole i Oslo, og holder nå på med mitt forskningsprosjekt som representerer den siste, avsluttende og obligatoriske Masteroppgaven innenfor utdanningen.

Formålet med forskningen og prosjektets problemstilling:

I mitt forskningsprosjekt og Masteroppgave ønsker jeg å skrive om parforholdet, og hvilke faktorer som er avgjørende for at et parforhold varer, med fokus på følelsene sett i forhold til andre faktorer. Er det kjærlighet som holder par sammen eller er det andre faktorer som blir like viktige eller viktigere? Min masteroppgave vil omhandle de følelsesmessige, de kulturelle og de samfunnsmessige forholdene som kommer frem i samtale med par om deres tanker om parforhold. Min hensikt er å undersøke hvilke følger disse forholdene har for parforholdet, og hvilke konsekvenser de kan få i terapisisituasjonen.

Formålet med prosjektet er å tilegne meg kunnskap om forskning som metode i tillegg til å fordype meg i min valgte problemstilling.

Gjennomføring av prosjektet:

Jeg vil foreta samtaler/intervjuer med ulike par som lever sammen og jeg vil benytte diktafon slik at jeg kan ta opp samtalene på lydbånd. Dette gjør jeg for å sikre at jeg får samlet all verdifull informasjon i forhold til videre arbeid og utvikling av forskningen. Etter intervjuet vil jeg skrive ned alt vi har sagt, fra lydopptaket og ned på papir. Dette gjør jeg som en del av selve forskningsprosessen og for at materialet skal bli mer tydelig før jeg skal gjøre en analyse av materialet.

Hvordan vil materialet bli brukt:

Alt materialet som produseres vil jeg anonymisere. Materialet vil kun bli brukt i min Masteroppgave, og etter endt forskningsprosjekt vil alle lydopptak og annet skriftlig materialet slettes.

Jeg håper dere vil delta og dele dine tanker, refleksjoner og erfaringer i forhold til den problemstilling jeg ønsker å se nærmere på. På den måten kan jeg reflektere over det dere vil dele med meg samt utvikle forskningsprosjektet mitt videre. Prosessen vil være til stor nytte for meg i min utvikling som forsker.

Taushetsplikt

Alle opplysninger du deler med meg vil jeg anonymisere i forskningsoppgaven. Ingen opplysninger vil kunne spores tilbake til dere.

Jeg vil bruke oppdiktete navn og jeg vil unngå spesielle beskrivelser som kan identifisere dere indirekte. Eksempler og sitater som kan bety at du kan identifiseres vil bli tilsvarende skjult. Jeg vil ta hensyn til dine synspunkter dersom du er interessert i å delta og jeg vil gjerne finne løsninger sammen med deg dersom du har synspunkter vedrørende disse spørsmålene.

Materialet jeg innhenter; det vil si lydopptak og transkripsjoner av lydopptaket, blir kun brukt i mitt forskningsprosjekt. Materialet oppbevares innelåst hjemme hos meg til skriveprosessen og oppgaven er ferdig og levert. Deretter vil jeg slette og destruere alle data og all informasjon som er innhentet i forbindelse med prosjektet.

Min ferdige Masteroppgave, eller funn derfra, vil muligens legges ut på Internett, men med overnevnte anonymiseringer ivaretatt.

Rett til å trekke seg når som helst

Dersom du ønsker å trekke deg fra forskningsprosjektet står du fritt til å gjøre det når du selv måtte ønske det. Jeg vil da ikke benytte meg av materialet jeg har innhentet fra deg dersom du ikke ønsker det.

Mer informasjon

Har du flere spørsmål eller kommentarer til mitt forskningsprosjekt? Ta gjerne direkte kontakt med meg på telefon: 93862931, eller på e-post vibeke@fougner.no.

Med vennlig hilsen
Vibeke Fougner Aunan
Masterstudent

Vedlegg 2. Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har lest og forstått ovenstående informasjon om masteroppgaven ”Hvordan snakkes kjærlighet frem, og hvordan vektlegges de følelsesmessige aspektene i forhold til andre faktorer som par trekker frem som viktige for parforholdets kvalitet og varighet”.

Jeg samtykker med min underskrift til å intervjues, og at intervjuet jeg deltar i kan brukes slik det fremkommer av informasjonsskrivet. Jeg er klar over at min deltagelse er frivillig og konfidensiell, og at jeg når som helst kan trekke tilbake samtykke uten nærmere begrunnelse.

Jeg er innforstått med at lydbånd vil bli slettet når forskningen avsluttes, innen oktober 2014, og at det ikke vil være mulig å identifisere meg i forbindelse med publikasjoner som kommer ut av denne forskningen.

Jeg er klar over hvilke rettigheter jeg har og jeg har forstått reglene som gjelder. Jeg sier med dette ja til å delta i det overnevnte forskningsprosjektet.

Sted, dato:

.....

Sign:

.....

Sted, dato:

.....

Sign:

.....

Vedlegg 3. Intervjuguide

År i parforholdet?

Gift eller samboer, hvor mange år?

Barn?

Narrativer: Fortell om en vanlig dag dere har sammen, for eksempel i går? Begynn med at dere står opp..

Hva vil dere trekke frem som grunnleggende for at parforhold varer?

Hva er kjærighet for dere?

Hva er forholdet deres bygget på, hva er grunnmuren?

Hvordan pleier dere forholdet deres, konkret?

Hvis du skulle gjort noe konkret for partneren din for å vise at du satt pris på han/henne, hva?

Og hva ville du satt pris på at partneren din gjorde for deg?

Når var sist en av dere gjorde en handling som utrykte følelser, som viste at du satte pris på han /henne?

- hvordan liker dere best at partneren din viser kjærighet?

Hva holder dere sammen?

Hvor ofte sier dere til hverandre at dere er glade i hverandre eller at dere elsker hverandre?

Hva vil dere trekke frem som mest positivt ved parforholdet deres?

- Hvilke kvaliteter fører de til? Hva fører de til?

Er det noe dere tenker på som mer negative aspekter ved parforholdet deres?

Hvis dere oppsøkte terapi for å løse et problem, kan dere tenke dere en utfordring som kunne vært et tema?

Hvilke forventninger hadde dere til en fremtidig partner før dere møtte hverandre?

Hvilke forventninger har dere til hverandre, med tanke på å pleie forholdet deres?

Hvordan merkes kjærigheten i forholdet? Hvordan merker andre kjærigheten i forholdet?

Hva har dere som dere tenker andre par som ikke holder, ikke har? Et godt råd?

Hvor viktig er følelsene for parforholdet deres?

Hvilke andre faktorer er viktige i parforholdet deres?

Hvis kjærigheten falt bort, hva ville skjedd med parforholdet?

Hvis en tidligere felles viktig kulturell norm (f.eks. religion, politisk syn) skulle falt bort i deres parforhold, hvilke konsekvenser ville det hatt for parforholdet?

Hvis en annen tidligere felles viktig samfunnsmessig faktor (f.eks. økonomi, arbeidsløshet) skulle falt bort, hvilke konsekvenser ville det hatt for forholdet?

Hvis en felles interesse eller hobby skulle falt bort, hvilke konsekvenser ville det hatt for parforholdet?

Vedlegg 4. Svar på søknad fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Anne Øfsti
Diakonhjemmet Høgskole
Postboks 184 Vinderen
0319 OSLO

Vår dato: 23.01.2014

Vår ref: 37099 / 2 / LB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 15.01.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

37099	<i>Hvor viktige er de følelsesmessige dimensjonene i parforholdet, og hvordan står disse i forhold til andre faktorer som kulturelle normer og andre samfunnsmessige forhold?</i>
Behandlingsansvarlig	Diakonhjemmet Høgskole AS, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Anne Øfsti
Student	Vibeke Fougner Aunan

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.10.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Lene Christine M. Brandt

Kontaktperson: Lene Christine M. Brandt tlf: 55 58 89 26

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes skriftlig samtykke basert på skriftlig informasjon om prosjektet og behandlingen av personopplysninger. Personvernombudet vurderer informasjonsskrivet som tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår. Det bør imidlertid presiseres at "Opptaket og materialet vil senest slettes og anonymiseres når masteroppgaven har fått sensur, og blitt godkjent, senest 31.10.2014". Det er oppgitt at det skal innhentes samtykkeerklæring, og vi anbefaler at dette følger i teksten etter informasjonen, for eksempel slik: "Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien," med plass for signatur og dato.

Ombudet tar høyde for at det i prosjektet vil kunne bli registrert sensitive personopplysninger om politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 a).

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at veileder og student setter seg inn i og etterfølger Diakonhjemmet Høgskole AS sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc og mobiltelefon til oppbevaring av personidentifiserende data.

Prosjektet skal avsluttes 31.10.2014 og innsamlede opplysninger skal da senest anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

Vedlegg 5. Bekreftelse på endring fra NSD

BEKREFTELSE PÅ ENDRING

Vi viser til statusmelding mottatt 05.11.2014.

Personvernombudet har nå registrert ny dato for prosjektslutt 30.06.2015.

Det legges til grunn at prosjektopplegget for øvrig er uendret.

Ved ny prosjektslutt vil vi rette en ny statushenvendelse.

Hvis det blir aktuelt med ytterligere forlengelse, gjør vi oppmerksom på at utvalget vanligvis må informeres ved forlengelse på mer enn ett år utover det de tidligere har blitt informert om.

Ta gjerne kontakt dersom du har spørsmål.

Vennlig hilsen,
Inga Brautaset - Tlf: 55 58 26 35
Epost: inga.brautaset@nsd.uib.no

Personvernombudet for forskning,
Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Tlf. direkte: (+47) 55 58 81 80
